

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské výchovy

Sociální pedagogika

Andrea Kogejová

**Vliv rodiny na trávení volného času žáků 9. tříd
základních škol**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Šallé

Olomouc 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a s použitím uvedené literatury.

V Rudě nad Moravou dne 7. 6. 2017

.....

Poděkování

Děkuji Mgr. Lucii Šallé za ochotu, cenné rady a odborný dohled při psaní mé bakalářské práce. Poděkování patří také rodině při podpoře v době studií. Dále bych chtěla poděkovat respondentům při vyplňování mého dotazníku.

OBSAH

ÚVOD	6
1 VOLNÝ ČAS	7
1.1 Vývoj volného času.....	7
1.2 Pojem volný čas	7
1.3 Pohledy na volný čas.....	8
1.4 Funkce volného času	9
1.5 Funkce výchovy ve volném čase.....	10
2 VÝCHOVA MIMO VYUČOVÁNÍ	13
2.1 Požadavky na výchovu mimo vyučování.....	13
2.2 Instituce pro výchovu ve volném čase	14
2.2.1 Školní družiny	15
2.2.2 Školní kluby	15
2.2.3 Základní umělecké školy.....	15
2.2.4 Domovy mládeže	15
2.2.5 Sdružení dětí a mládeže	16
2.2.6 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež.....	16
2.3 Postavení rodiny mezi výchovnými činiteli ve volném čase	17
3 RODINA	18
3.1 Funkce rodiny a její typy.....	20
3.2 Vývojové fáze rodiny	23
3.3 Rodinné tradice	24
3.4 Výchova dětí	25
3.5 Výchovné chyby.....	25
3.6 Vliv rodinného prostředí na trávení volného času	27
4 CHARAKTERISTIKA OBDOBÍ	29
4.1 Střední školní věk.....	29
4.2 Úskalí dnešní doby – internet.....	31

5	DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ.....	33
5.1	Pedagogický dotazník	33
5.2	Cílová skupina respondentů	34
5.3	Dotazník	34
5.4	Stanovení problému a průzkumné otázky	34
6	PREZENTACE PRŮZKUMU	36
7	DISKUSE	69
	ZÁVĚR.....	71
	PŘEHLED POUŽITÝCH ZDROJŮ	73
	SEZNAM PŘÍLOH.....	76

ÚVOD

Cílem každého rodiče je, aby své dítě vychoval co nejlépe, předal mu, ze svého pohledu to nejlepší, co by mu usnadnilo a ukázalo, jak zvládat veškeré nástrahy a strasti tohoto světa. Rodina má zásadní vliv na to, jak se bude dítě chovat, jaký bude mít vztah k ostatním a jak bude pro další život připraven a vybaven. Jsme ovlivněni tím, jak nás vychovávali rodiče, a jaké jsou naše charakterové vlastnosti. Ovlivňuje nás také společnost, ve které žijeme. Nejstěžejnější výchovný vliv má rodina především v předškolním věku. Ve školním věku přicházejí další faktory, které mohou dítě snadno ovlivnit a tím je způsob, kterým tráví svůj volný čas.

V dnešní hektické a uspěchané době plné nástrah, je právě volný čas nesmírně důležitý pro zajištění správného fungování celé rodiny a budování pevných vztahů mezi jejími členy prostřednictvím volnočasových činností. Kvalitně a smysluplně strávený volný čas může sloužit jako forma prevence sociálně-patologických jevů.

Ve svém profesním životě bych jednou chtěla působit v některém ze zařízení (výchovné nebo vzdělávací), kde bych přispěla k plnohodnotnému trávení volného času dospívajících. To je jeden z důvodů, proč jsem si jako hlavní téma mé bakalářské práce zvolila trávení volného času dospívajících dětí. V tomto kritickém období adolescence jedinci rozhodují o dalším kroku ve svém životě, a tím je volba střední školy či učebního oboru. Hledají si vlastní místo ve světě, snaží se urovnat vlastní hodnoty, cíle a postoje. Z pozice rodiče můžeme vychovávat, poučovat, moralizovat, nastavovat hranice, ale také musíme milovat, důvěřovat, respektovat, komunikovat a především naslouchat.

Cílem práce je zjistit, jak tráví dospívající svůj volný čas a v jaké míře je v tomto ohledu ovlivňuje rodina. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Cílem teoretické části je charakterizovat stěžejní pojmy, související se zkoumaným tématem a to: volný čas, výchova mimo vyučování, rodina a její funkce. Stručně si představíme některé z institucí pro volný čas a úskalí dnešní doby – internet.

V praktické části se seznámíme s výzkumným šetřením, jehož cílem bude, zjistit jaký vliv má pracovní nebo jiné vytížení rodičů na trávení volného času se svými dětmi. Také se pokusím zjistit, zda mají dospívající zájem trávit volný čas s rodinou.

1 VOLNÝ ČAS

Pojem volného času je široké téma. Jaké funkce plní a různé pohledy na něj si uvedeme v následující kapitole.

1.1 Vývoj volného času

Pojem volný čas má největší váhu v současné době. Z našeho pohledu znamená osvobození od práce a jiných povinností, můžeme to také nazvat osvobozením od sociálních norem. Dříve nebyla představa o volném čase přípustná. Byla to pouze doba nezbytná pro odpočinek po namáhavé práci, která se měnila se změnou ročního období. Pro udržení chodu, pospolitosti, závaznosti celého spolku, rodiny měla hlavní význam víra. Náboženství propojovalo rodinný život se společenským, pracovní čas s aktivitami jedince. Trávit volný čas bez komunikace s bohem bylo v křesťanství nemyslitelné. Volný a pracovní čas se dělí teprve až se vznikem sociálně odlišné společnosti (Spousta 1994, s. 53-56).

1.2 Pojem volný čas

„Volný čas je nejpříjemněji prožitá svoboda; má její omamnou vůni a prostor k rozletu, ale i nutnost volby a z ní plynoucí odpovědnost (Spousta 1994, s. 7.“ Jak naložit s volným časem a smysluplně jej využít je pro většinu dětí, teenagerů a dokonce i dospělých velký oříšek. Jak kvalitně a prospěšně ho využijeme, se odvíjí nejen na působení rodiny (Fischer, Škoda 2009, s. 192).

S pojmem volný čas souvisí nejen časové (volný čas-pracovní doba), ale také obsahové aspekty (volnost a svobodné rozhodování ve volném čase). Z tohoto hlediska můžeme uvést dva směry chápání pojmu volný čas (Vážanský 2001, s. 30-31):

- pozitivní pojem – v tomto pojetí může znamenat volný čas pro jedince skutečnou svobodu, volnost a může zde realizovat vše bez zasahování druhých;
- negativní pojem – volný čas v tomto smyslu je doba, která zbývá po vykonání všech povinností toho dne. Jako příklad můžeme uvést splnění pracovních nebo

školních povinností a uspokojení základních biologických potřeb. Za volný čas to tedy považovat nemůžeme.

V každé zemi, v každé kultuře je důležitý čas na odpočinek, čas na trávení volného času dle svých zájmů a možností. Protože volný čas je pro nás pro všechny velice podstatný. Nacházíme tak ve svém životě plném starostí trochu radosti, naplnění, poznáváme nové přátele a cítíme se vnitřně obohaceni. Pro všechny jedince ve společnosti, tak i pro adolescenty, zaujímá volný čas nenahraditelnou roli. Dospívající mládež svůj volný čas realizuje aktivně nebo pasivně. Vývoj dokazuje, že každý jedinec v tomto věku prochází určitými změnami a osobním rozvojem. Adolescence je náročné období, kdy se děti přibližují k světu dospělých. V tomto procesu je důležité, aby si mládež utvářela silnou a stabilní osobnost. Volný čas je jedním z nepostradatelných prvků pro lidský život (JOURNAL OF HUMAN SCIENCES).

1.3 Pohledy na volný čas

Na problematiku volného času se můžeme podívat z několika pohledů (Pávková a kol. 1999, s. 15-17).

Z ekonomického hlediska – je nutno říci, že volnočasová zařízení jsou (závislá) na investicích společnosti, která očekává alespoň částečnou návratnost těchto prostředků zpět. Oblast volného času neslouží pouze ke vzdělávání a výchově, ale je i komerční záležitostí.

Ze sociologického a sociálně-psychologického hlediska – musíme především zvážit, do jaké míry pomáhají volnočasové aktivity utvářet mezilidské vztahy, a jak přispívají ke zdokonalování těchto vztahů. Způsob trávení volného času ovlivňuje sociální prostředí, ve kterém děti vyrůstají. Rodina slouží jako vzor, kdy případné nedostatky ve výchově vyvažuje škola nebo jiná výchovná zařízení, kde působí kvalifikovaní pedagogové. Ne vždy se podaří předejít možným následkům. Většina problémů souvisí z nedostatku zařízení pro volný čas. Doba dospívání je velice složité období, kdy má větší význam pro jedince vrstevnická skupina. Je nutno podotknout, že možností, kde uplatnit své schopnosti a dovednosti tato věková skupina moc nemá. Nejvíce jsou ohroženy děti ze sociálně slabších rodin.

Ze zdravotně hygienického hlediska se zaměřuje na šíři tělesného a duševního rozvoje během aktivit ve volném čase. Pohled ze strany zdravotníka směřuje na hygienu prostředí a duševního života, sociální vztahy a správné uspořádání režimu dne. Náš zdravotní stav může do jisté míry ovlivnit způsob trávení volného času.

Z pedagogického a psychologického hlediska – tady je brán zřetel na věkové a individuální zvláštnosti a jejich respektování ve volném čase. Jejich činnost je zaměřena na zjišťování, v jakém rozsahu uspokojují aktivity ve volném čase psychické a biologické potřeby jedince. Správné pedagogické vedení ve volném čase povzbuzuje chuť dětí a mládeže aktivně se zapojovat do připravených činností. Dostatek prostoru pro vlastní seberealizaci a projev spontánnosti, pocit pochopení, navazování sociálních kontaktů, ale především pocit bezpečí a jistoty je nezbytností. Jak každý naloží se svým volným časem a jakých aktivit se účastní je svobodné rozhodnutí každého jedince. Správná motivace a vedení mohou rozvíjet člověka po všech osobnostních stránkách, posílit tělesné i duševní vlastnosti a sociální vztahy.

U politického hlediska záleží na tom, jak se stát, pomocí svých orgánů bude vměšovat do volného času obyvatel. Dalším hlediskem je také školská politika a případné změny v rámci školské soustavy.

Pokud se nám podaří propojit všechny vědní disciplíny, které jsou provázány s koncepcí volného času, je velká pravděpodobnost vytvoření ideálního prostředí zřejmá.

1.4 Funkce volného času

Funkce volného času popsalo nemálo autorů různým způsobem. Mojmir Vážanský o nich píše následně: volný čas má umožňovat pozitivní zážitky, a podněcovat v člověku tvůrčí schopnosti. Je nutné dbát na pravidelné udržování životních činností jedince, neztratit úctu k sobě samému a nezapomenout, že ostatní si také zaslouží náš respekt. Volný čas nám poskytuje nemalé příležitosti k získávání nových informací, abychom byli schopni lépe se orientovat v životě takovém a vést aktivní životní styl (Vážanský 2001, s. 32-34).

Podle Hofbauera (2004, s. 13) jsou hlavními funkcemi volného času:

- **odpočinek** – tím je myšlena regenerace pracovní síly, kdy si člověk musí odpočinout, aby byl nadále schopen zajistit chod rodiny po finanční stránce;
- **zábava** - v dnešní hektické a uspěchané době je velice důležité najít si skulinku mezi hromadou povinností a úkolů, kterými jsme po celý den zahlceni, ať už ze strany zaměstnavatele či školy a v kruhu našich nejbližších si užít ten klid, lásku, pohodu, pocit sounáležitosti, který nás obohatí a posune zas o krok vpřed;
- **rozvoj osobnosti** – „*spoluúčast na vytvoření kultury*“.

Slovenská autorka Emilia Kratochvílová (2004, s. 87-88) ve své knize *Pedagogika volného času: výchova v čase mimo vyučování v pedagogickej teórii a v praxi* uvádí další možné funkce volného času:

- **funkce zdravotně-hygienická** – uplatňuje se při kompenzaci pracovních a studijních povinností, zvláště pro dětský organizmus je důležitý dostatečný odpočinek;
- **funkce seberealizační** – přispívá k uspokojování našich specifických potřeb v zájmové činnosti a v realizaci aktivit dle vlastní volby;
- **formativně-výchovná funkce** – základním smyslem je vytvářet vhodné podmínky pro seberealizaci a rozvoj osobnosti ve volném čase;
- **funkce socializační** – cílem je navazování společenských kontaktů, jedinec má příležitost čerpat sociální možnosti a zkušenosti v běžném životě;
- **funkce preventivní** – předchází vzniku sociálně-patologických jevů na základě dobře zvolených volnočasových aktivit. Důležitá je především cílená a komplexní sociálně-primární prevence ve volném čase.

1.5 Funkce výchovy ve volném čase

Výchova ve volném čase je specifickou oblastí výchovy. Každá organizace či instituce realizující výchovu ve volném čase plní následné funkce v jiné míře. Rozdělují se do čtyř funkcí: výchovně – vzdělávací, sociální, zdravotní a preventivní (Pávková a kol. 1999, s. 41-44).

- **Výchovně-vzdělávací funkce** - spočívá v záměrném a cílevědomém ovlivňování osobnosti vychovávaných jedinců. Volný čas nám poskytuje podmínky pro rozvíjení rozumových schopností, emocí, ale také působení na psychickou, sociální a fyzickou stránku jedince. U této funkce záleží na správném výběru pedagogických prostředků, které budou respektovat specifika výchovy ve volném čase. Tato doba nám dává možnost seberealizace, rozšiřování zájmů a rozvíjení schopností.
- **Sociální funkce** - můžeme ji chápat jako dohled nad dětmi mimo vyučování, kdy nejsou pod dohledem rodičů. Umožňuje dětem navazovat různé sociální vztahy, přátelství s jedinci, kteří mají stejné zájmy. Tato forma nenásilného sociálního učení pomáhá účastníkům se zdokonalováním svých dovedností.
- **Zdravotní funkce** - dalo by se říct „ve zdravém těle zdraví duch“, proto musí být všechny funkce propojovány. Každá pohybová aktivita je velice důležitá pro náš správný rozvoj. Pedagogové zde mohou prakticky zúročit získané poznatky a vědomosti.
 - **Volba pohybových aktivit** - možnost pohybových aktivit během vyučování je velice omezená. Dvě hodiny tělesné výchovy za týden nejsou pro správný vývoj dítěte dostačující.
 - **Upevňování hygienických návyků** - hygienické návyky se netýkají pouze péče o tělo a zevnějšek. Záleží i na hygieně prostředí, kde výchovný proces probíhá. Úprava by se měla týkat i estetické stránky, aby prostředí působilo příjemným dojmem.
 - **Podpora dobrých vztahů mezi účastníky výchovného procesu** - klidné a pohodové prostředí nám může pomoci k zabránění vzniku nepříznivých vlivů. Správným přístupem upevníme dobré vztahy mezi účastníky.
 - **Správné časové rozvržení** - důležitým bodem je správné rozfázování režimu dne podle individuálních potřeb, věku a typu zařízení. Nastavení by mělo být v souladu s biorytmem člověka.
 - **Dodržování bezpečnosti práce** - slouží k předcházení úrazů a zranění během výkonu těchto aktivit.

- **Preventivní funkce** - velice důležitou jednotkou těchto funkcí je prevence – předcházení patologickým jevům. V dnešní době se čím dál tím více setkáváme s problémy, kterým se správným přístupem dalo předejít. Jako příklad si můžeme uvést lhaní, krádeže, záškoláctví, šikana, agresivita, drogy. To je pouze částečný výčet problémů a závislostí, kterým se dá vhodně zvolenými a dostupnými aktivitami předcházet. Jednodušší je negativním vlivům předcházet než je složitě a dlouhodobě napravit.

2 VÝCHOVA MIMO VYUČOVÁNÍ

„Komplexní pojetí charakterizované rozhodováním samotného dítěte a mladého člověka o vstupu do aktivit a o účasti na nich, uskutečňováním volného času mimo bezprostřední vliv rodiny a mimo povinné vyučování, jeho realizace prostřednictvím specifických činností a institucí (Hofbauer 2004, s. 15).“

Pedagogické ovlivňování má pozitivní přínos pro vedení každého jedince. Dává mu možnost, aby za pomoci dospělých správně volný čas využil k rozvíjení schopností, formování zájmů i k upevnování morálního hlediska. Účastí na volnočasových aktivitách získávají novou sociální zkušenost. Je důležité děti a mládež v mimoškolních aktivitách podporovat a tím předcházet výskytu sociálně patologických jevů (Pávková a kol. 1999, s. 37-39).

V době školní docházky pomohou volnočasové aktivity školy odhalit nadání dětí a mladých lidí. Tato forma rozvoje utváří v jedincích pozitivní vztah k dalším formám vzdělávání pomocí volnočasových aktivit, které je nesměřují k výběru povolání a ovlivní celý život (Hofbauer 2004, s. 66-67).

2.1 Požadavky na výchovu mimo vyučování

Podle rázu výchovy mimo vyučování plynou specifické požadavky, z nichž lze rozlišit kvalitu výchovného působení. Pávková a kolektiv ve své knize *Pedagogika volného času: (teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času)* uvádějí požadavky na realizaci výchovy mimo vyučování (Pávková a kol. 1999, s. 48-51).

Pedagogický požadavek ovlivňující výchovu mimo vyučování je důležitý k porozumění využívání volného času. Všechny děti mají právo na účelné individuální naplnění volného času, jak je dáno v *Úmluvě o právech dítěte* – viz. článek (OSN.CZ, Úmluva o právech dítěte). Požadavek jednoty a specifčnosti vyučování a výchovy mimo vyučování stanovuje společné plnění výchovného cíle a individuální rozvoj osobnosti dítěte. Požadavek dobrovolnosti je pro výchovu mimo vyučování důležitý. Znamená nepovinnou účast dětí při aktivitách mimo vyučování. Požadavek aktivity očekává aktivní účast dětí

při činnostech od samotného plánování, realizaci až po konečné hodnocení. Požadavek seberealizace zaručuje účast při aktivitách mimo vyučování i pro dítě, které si nevěří, není průbojné a úspěšné. Požadavek pestrosti, zajímavosti a přitažlivosti předpokládá střídání činností, obměňování aktivit vzhledem k individuálním potřebám dítěte. Požadavek odpočinkového a rekreačního zaměření zaručuje používání takových metod a aktivit, které odstraňují únavu, umožňují regeneraci psychickou i fyzickou. Požadavek zájmového zaměření zdůrazňuje důležitost a smysl zájmových aktivit, které tvoří součást výchovy mimo vyučování. Požadavek citlivosti a citovosti určuje pedagogovi citlivý přístup při vedení a motivování činností, které působí na osobní rozvoj dítěte a zanechává v dítěti pozitivní emocionální zkušenost. Požadavek orientace na sociální kontakt činnosti mimo vyučování mají být prožívány společně s ostatními dětmi. Každý má právo být začleněn do sociální skupiny.

2.2 Instituce pro výchovu ve volném čase

Výchova ve volném čase, především výchova dětí, se uskutečňuje v různých organizacích, institucích nebo sdruženích. V naší zemi vytvářejí podmínky pro výchovu ve volném čase státní i komerční instituce, neziskové organizace, církve a náboženské společnosti. Správný chod těchto institucí zajistí odbornost pedagogů (Knotová 2011, s. 54-55).

Školy jsou nejoblíbenějšími místy, kde může dospívající mládež realizovat svoje potřeby v rámci trávení volného času, plně a efektivně využít svůj volný čas. Patří tam například zájmové kroužky, sportovní aktivity, aktivní a pasivní hry. V rámci obecných úloh vzdělávání je škola svým způsobem odpovědná za trávení volného času dětí. Je nezbytné nabízet aktivity tak, aby se dítě naučilo využívat svůj volný čas (JOURNAL OF HUMAN SCIENCES).

2.2.1 Školní družiny

Školní družina, první místo, kde většina z nás trávila svoje volné chvíle po skončení vyučování. Někdy je to jediná forma setkání se s kamarády, spolužáky. Z vlastní zkušenosti vím, že ne každé dítě má možnost setkat se s vrstevníky po příchodu domů ze školy. Družina by měla sloužit k efektivnímu trávení volného času. Má funkci vzdělávací, výchovnou a sociální. Je určena dětem prvního vzdělávacího stupně základní školy. Hlavní náplní je péče o děti před a po vyučování (Knotová 2011, s. 56).

2.2.2 Školní kluby

Školní kluby jsou zaměřené na žáky druhého stupně. Jejich činnost je obdobná jako u školních družin. U dětí je vidět jistá vyhraněnost a směr zájmů, kterým se bude ubírat. Preferována je zde volnost a samostatná činnost. Na rozdíl od družiny zde ustupuje funkce sociální (Pávková a kol. 1999, s. 44).

2.2.3 Základní umělecké školy

Rozvíjí schopnosti a dovednosti v oblasti umělecké a estetické. Jedná se o aktivity výtvarné, hudební, taneční a dramatické výchovy. Toto vzdělávání je zpoplatněno ve vyšší míře než ve školních družinách a klubech (Knotová 2011, s. 56-59).

2.2.4 Domovy mládeže

Tyto zařízení jsou především určené pro starší děti a mládež. Zajišťují kromě výchovy mimo vyučování ubytování a stravu (Pávková a kol. 1999, s. 44).

2.2.5 Sdružení dětí a mládeže

Pokud srovnáme zájem o tato sdružení dříve a dnes zjistíme, že jejich zájem bohužel klesá. Jsou to sdružení typu Junák, křesťansky orientované sdružení YMCA, sdružení sportovní a turistická, Hnutí Brontosaurus aj. Působí formou lokálního, regionálního celostátního i mezinárodního dosahu. Svým členům pomáhají osvojovat si způsoby samostatného jednání, profilovat spektrum svých zájmů (Pávková a kol. 1999, s. 142-145).

2.2.6 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež jsou ukotveny v Zákoně o sociálních službách č. 108/2006 Sbírky. (Zákon č. 108, Občanský zákoník) *„Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy. Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Služba může být poskytována osobám anonymně (Zákon č. 108, Občanský zákoník).“*

Tato zařízení pro děti a mládež mají z velké části sociální poslání. Slouží především neorganizovaným a ohroženým dětem a mládeži. Základním posláním je pomáhat těmto jedincům v obtížných životních situacích a tím přispívat ke zlepšení kvality jejich života (orientace v sociálním prostředí, snižování rizik vyplývajících z jejich způsobu života, atd.). Pracovníci pro své klienty připravují program, plánují aktivity a různé výlety. Tyto zařízení jsou pro děti a mládež bezplatné, není potřebná registrace a vstup může být, jak zmiňuje zákon, anonymní. Podmínkou je pouze dodržování pravidel zařízení (PONTIS.CZ, Veřejný závazek).

2.3 Postavení rodiny mezi výchovnými činiteli ve volném čase

„Názory na rodinnou výchovu, na její význam, zaměření a prostředky jejího působení se vyvíjely spolu se společností a vždy do značné míry souvisely také s celkovou orientací výchovně vzdělávacího systému v tom kterém období života společnosti (Spousta 1994, s. 103).“

Počátek první poloviny 20. století se nesl v duchu socialistického stylu života a prosazoval především zaměstnanost rodičů. Odpovědnost za výchovu jejich dětí měly přebírat instituce tomu určené. Volný čas rodičů měl sloužit k sebevzdělávání, zájmovým aktivitám a veřejným politickým činnostem. V této době vzniká spousta institucí pro výchovu dětí a mládeže v době mimo vyučování, ale ne na takové úrovni, aby adekvátně zastoupily výchovu rodinnou. Ve vyspělých společnostech nese hlavní odpovědnost za výchovu dítěte rodina. Změna se začíná pomalu projevovat v 60 letech 20. století. Škola a ostatní výchovné instituce mají pouze částečný podíl v některé z oblastí výchovy dětí. Je to dáno tím, že rodiče spolurozhodují o výběru vzdělávací instituce pro své dítě, čímž ovlivňují jeho vztah ke vzdělání celkově. V tomto smyslu jsou vedeny transformační projekty školství, které očekávají rozvinutí lepší spolupráce mezi rodinou a školou. Výchova je ve větší míře ovlivněna podmínkami, ve kterých děti vyrůstají, ale také způsobem jednání a komunikace s nimi. Většinu jednání a chování přebírají děti od svého okolí, svých vzorů. Jsme to my, rodiče. Znamená to jediné: rodiče jsou nejdůležitějšími vychovateli nejen v rodinném prostředí, ale odpovídají za výchovu všeobecně. Dobrý společný životní styl rodičů a dětí je předpokladem úspěšné rodinné výchovy. Ve volném čase mohou rodiče své ratolesti ovlivňovat buď prostřednictvím životního stylu rodiny, nebo svými postoji k mimo rodinným aktivitám dětí. Základem zdravé fungující rodiny je rodinné prostředí. Rodina pomáhá utvářet vztah dětí k lidem v okolí a ke společnosti vůbec. Působí na dítě také v aspektu pracovního a volby povolání. Spolu se školou formují postoj dítěte ve vztahu k umění, společenskému prostředí, krásám přírody. Nejdůležitějším úkolem rodičů je usměrnit svůj vlastní život tak, aby své děti ovlivňovali víc pozitivním než negativním směrem (Spousta 1994, s. 103-114).

3 RODINA

„Rodina je – či by měla být – základním stavebním kamenem společnosti (Covey 2017).“

„Rodina je chápána jako dynamický interakční proces geneticky vázaných jedinců (Svoboda, Němcová 2015, s. 34).“ Touto větou je vyjádřena podstata významu „rodina“. Můžeme říct, že rodina není stálá. Během let dojde k řadě proměn, které jsou zapříčiněny vývojem, situacemi a zráním členů tohoto společenství (Svoboda, Němcová 2015, s. 34).

Pokud se na rodinu podíváme v širším měřítku, dala by se definovat jako *„isticionální zajištění lidské reprodukce, legislativní v dané společnosti (Svoboda, Němcová 2015, s. 36-37).“* Proces vyžrávání člověka po mentální i fyzické stránce je velice dlouhý proces, který závisí na tom, jestli je člověk schopný se ztotožnit s hierarchií, v které je nutno zvládnout reprodukci fyzickou, ale hlavně sociální přizpůsobení (Svoboda, Němcová 2015, s. 36-37).

„Rodina usnadňuje lidem péči o děti a jejich výchovu. Reprodukují člověka jako organismus i jako bytost kulturní. Rodina je prvním a dosti závazným modelem společnosti, s jakým se dítě setkává. Rodina chce, aby dítě vstoupilo do společnosti s určitým druhem orientace, s určitým programem (Svoboda, Němcová 2015, s. 36-37).“ Klasický rodinný model se skládá z muže a ženy. Vychází to z křesťanské tradice, že pouze v manželství mohou být ploženy děti a sňatek nelze zrušit. Postupem času se však od této skutečnosti ustupuje, a svoboda volby je pouze na rozhodnutí jedince jakou cestu zvolí (Svoboda, Němcová 2015, s. 36-37).

Od třicátých let se začal používat výraz „sňatkový trh“. Tento pojem je pouze nadsázkou pravého významu tohoto slovního spojení. Všeobecně tím je myšlen prostor, kde se lidé setkávají, poznávají a začínají tvořit páry, které mohou dospět až do fáze manželství. Někteří toho využívají až v době, kdy jim manželství zkrachuje vlivem rozvodu či úmrtím partnera. Od let osmdesátých se začíná přistupovat k modelu „racionální osoba“. Tady se předpokládá, že si člověk hledá partnera, který ho uspokojí v každém oh-

ledu. U starších partnerů je větší jistota uvědomění si žebříčku hodnot a možnosti tyto představy realizovat (Matějček 1989, s. 9).

Následky rozpadu rodiny nejsou následně tak bolestivé a nákladné. Řešení materiálních věcí je pouze banalitou, při pohledu na to, co zažívá dítě. Pro zdravý duševní vývoj dítěte je velice důležité, aby vyrůstalo v prostředí, které musí být stálé a citově bohaté. Pro většinu populace je to samozřejmá, běžná a lehce získatelná věc. Tak snadné to ale není. V některých případech je nutné vynaložit obrovské množství sil, abychom těchto cílů dosáhli. Nejdůležitější je láska rodičů k dětem, ale také je důležitý opěťovaný vztah ze strany dítěte. Sounáležitost, kterou si mezi sebou vytvoří, by měla přetrvat po celý jejich život. Vybudovat takové pouto, které všechny členy rodiny k sobě pořád váže, je obtížný úkol. Samotné narození dítěte je velkým zázrakem. Obohatí náš život o nové poznání, city, lásku, a každý den nám připraví něco nového, nepoznaného, jedinečného. Další vývoj a růst nové osobnosti záleží na prostředí, které mu poskytneme (Matějček 1989, s. 9).

Každý člověk, natož pak dítě není studená a neformální bytost, je to tvor společenský. Potřebuje pozornost, zájem druhých, lásku a ohled. Ten kdo není schopen si to přiznat, nemůže být upřímný. A kdo jiný by měl tyto city dítěti předat nejvíc, určitě rodina. Právě v rodině děti učí žít, v ní dostává jejich osobnost tvar, v ní jsou její rysy celá léta obohacovány a utvrzovány, právě ona zprostředkovává dítěti zkušenosti se životem (Vančurová 1987, s. 20). „*A víme, že to “ první “ bývá nejvýznamnější: první krok, první slovo... (Vančurová 1987, s. 20) “*.

Hlavní význam tkví právě v tom, že tyto zkušenosti se neustále, každodenně opakují. Pravdou je, že návyk vzniká neustálým opakováním, ale za předpokladu, že má stejné podmínky. Potřeba být chtěné, pochopené, oceněné a milované koření v každém dítěti. Právě rodina je tou první, která rozvíjí a upotřebuje dětské schopnosti. Pro některou maličkost či malichernost, ale už jen výběr hračky, knížky, kamaráda, je tvořena situace, při níž dítě nabádáme k podání určitého výkonu. Rodiče jsou pro dítě první meta, která jim pomáhá při vytváření mezilidských vztahů. Jaký postoj vyjadřuje dítě vůči rodičům, se později odrazí v postoji vůči autoritám vůbec. Návyky získané prostřednictvím rodiny by si měl každý jedinec přenášet až do dospělosti, v nejlepším po celý ži-

vot. Vzájemná interakce, kdy lidé žijící společně v jednom svazku, se navzájem ovlivňují jistými zkušenostmi, které ovlivňují vztahy v jejich trvalém soužití. Od malička se děti učí chápat postoj dospělého vůči sobě v první řadě podle toho, jak se dospělý chová a následně co říká (Vančurová 1987, s. 21-30).

Je nutné si uvědomit, že dítě přijímá i okolní dění, naše chování, pocity co děláme, co si oblékáme, jak se tváříme, jakou máme náladu. Ano, tím už děti vychováváme, jelikož nás napodobují, chtějí se nám vyrovnat a považují to za správné. Veškeré chování v kruhu rodiny, má zásadní vliv na další vývoj dítěte a jeho začlenění do společnosti. Tyto zážitky se jednou provždy vpijí do jeho podvědomí a ovlivní jeho chování v budoucnu (Prchal 1988, s. 18).

„Charakter dítěte, jeho chování, myšlení a cítění, to všechno bývá zpravidla odrazem rodinného prostředí, toho, co dítě prožívá, co denně vidí a slyší, čeho je svědkem. Dobře vychovávat znamená tedy pro některé rodiče vychovávat nejprve sebe (Prchal 1988, s. 18-19).“

Častou otázkou dnešní společnosti je, kolik dětí si „můžeme dovolit“, abychom byli schopni poskytnout jim vše potřebné pro život a vzdělání. Někteří jedinci jsou přesvědčeni, že rozhodnutí mít dítě není správné. Ptáme se, „proč“? Je to pouze sobeckost, nebo pohled na materiální hledisko. Hlavní příčina může tkvět v tom, že žena, která si buduje kariéru, přijde o možnost vlastního růstu, rozvoje a postavení, na rozdíl od muže, který příchodem dítěte na svět své ambice nemusí nijak řešit. Některé ženy tím chtějí odbourat problém s následnou ztrátou dokonalého vzhledu, který je v dnešní době stavěn na přední příčky žebříčku hodnot. V tomto případě můžeme mluvit o sobeckosti (Matějček 1989, s. 13-14).

3.1 Funkce rodiny a její typy

Hlavním cílem rodiny je uspokojit nároky všech členů. Její funkčnost je jedním z faktorů správného vývoje dítěte. Plněním určitých funkcí zabezpečuje správný chod nejen své rodiny, ale také společnosti, které se navzájem prolínají. V průběhu doby se mohou některé funkce rodiny měnit (Višňovský 2007, s. 29).

Biologicko-reprodukční funkce - je velice důležitá nejen pro jedince, ale i pro společnost utvářející celek tohoto systému. Hlavní důvod je zachování lidského rodu. Přivést na svět dítě je snadnější než mu zajistit podmínky pro správný vývoj a další budoucnost. S tím souvisí i schopnost zabezpečit rodinu z hlediska finančního, bytového a vybudování vhodného rodinného zázemí (Kraus 2014, s. 133).

Sociálně-ekonomická funkce - rodina je pro ekonomiku státu potřebná hlavně jako spotřebitel, neméně jako článek výrobní i nevýrobní sféry. S nárůstem potřeb a následně výdajů v rodinách „ekonomicky negramotných“ může dojít k hmotnému nedostatku a z toho plynoucí nezaměstnanosti. Důležité pro stabilitu ekonomiky je samostatná a správně fungující rodina (Kraus 2014, s. 134).

Ochranná funkce - můžeme ji také nazvat funkcí zaopatřovací či pečovatelskou. Základem je zabezpečit rodinu po stránce biologické, zdravotní a hygienické. Velkým přínosem dnešní doby je pomoc přicházející ze strany státu, ale zároveň je kladen větší důraz na rodinu, která má tuto funkci převzít a náležitě se o své příslušníky postarat. Problém nastává, pokud se musí rodina postarat o člověka postiženého, dlouhodobě nemocného nebo starého. Rizikové jsou především neúplné rodiny, nezvládají tuto situaci a ta postupně ovlivňuje výchovu a další životní etapu jejich dětí. Může to mít i kladné stránky. Chování a přístup rodičů k takto postiženým jedincům pozitivně ovlivní chování další generace k nemocným a starým lidem (Kraus 2014, s. 134-135).

Sociálně výchovná funkce – je velice důležitá funkce v socializačním růstu člověka. Od malička dítě přijímá spoustu informací a podnětů, které se snaží dle svých mentálních schopností zpracovat. Vzorem jsou pro něj především rodiče a sourozenci. Cílem této funkce je skutečný zájem o dítě, rozvoj jeho schopností a dovedností, ale především přípravou pro budoucí život. Velký důraz je kladen na vliv mladší generace na starší, vznikající v důsledku delšího soužití v rodinném kruhu. Nejvíce to vnímají starší lidé u kterých sociální vztahy rapidně klesají. S progresem socializace souvisí také škola. Dá se říct, že dítě není pod diktátem školy a škola respektuje výchovné styly rodiny (Kraus 2014, s. 135-136).

Emocionální funkce - nic na světě nenahradí a nedá dítěti pocit lásky, jistoty, bezpečí, důvěry, pomoci a společné rituály než rodina. V souvislosti se změnou společnosti se mění i kvalita a úroveň emocionální stránky. Přetrvávající neuspokojení emočních potřeb může u některých jedinců vyvolat psychickou deprivaci (Kraus 2014, s. 136-137).

V případě, že rodina neplní všechny tyto funkce, můžeme zcela jistě mluvit o poruchách funkcí rodiny. Zvyšující se nároky a životní tempo dnešní společnosti představují pro některé rodiny nezvladatelným problémem (Kraus 2014, s. 137).

Ve vztahu plnění či neplnění základních funkcí rodiny, lze hovořit o čtyřech typech rodin (Kraus 2014, s. 137):

- **Funkční rodina** - rodina, která plní všechny své funkce jak má, bývá nazývána rodinou zdravou, nekónickou.
- **Problémová rodina** - v této rodině již dochází k závažnějším poruchám některých nebo všech funkcí. Tyto problémy jsou schopni zvládnout, aniž by to nějak poznamenalo vývoj dětí.
- **Dysfunkční rodina** - tady se už vyskytují vážné poruchy některých nebo všech funkcí, ohrožující rodinu jako celek, ale především vývoj dětí. Není v silách samotné rodiny problémy zvládnout a v nejhorším případě dochází k zbavení rodičovských práv rodičů.
- **Afunkční rodina** - tady se o plnění nějakých funkcí nedá vůbec mluvit. Pro dítě je taková forma společenství velice škodlivá a ohrožuje jeho existenci. Nejlepším řešením je odebrání dítěte z rodiny a umístění do rodiny náhradní nebo využití jiné alternativy.

Správně a plnohodnotně strávený volný čas dětí a teenagerů je závislý na funkčnosti nebo dysfunkčnosti rodiny. Správně fungující rodina staví trávení volného času svých potomků do popředí zájmu. Je předpoklad, že v tomto případě bude charakter volného času zvolen tak, aby rozvíjel osobnost jedince, ale zároveň ho činil šťastným. Problémová rodina nepovažuje trávení a plánování volného času za podstatný, základ staví na vlastních zájmech. Pravý opak zažívají děti ambiciózních rodičů. Často jsou nuceny k volnočasovým aktivitám, které je nebaví, a pod tlakem rodičů, nutících je k lepším

výkonům ztrácí kýžený efekt a často souvisí se strachem (Kraus, Poláčková 2001, s. 137-138).

3.2 Vývojové fáze rodiny

S vývojem jedince se postupně mění chování, nároky, vztahy, možnosti a celkový chod rodiny. V knize Oldřicha Matouška jsou vývojové fáze rodiny popsány následně:

Rodina s předškolním dítětem

Lidské „mládě“ potřebuje nejdelší rodičovskou péči ze všech živočichů. Pro zdárný vývoj je velice důležitý plnohodnotný svazek mezi rodiči. Schopnost rodičovství je z větší části vrozenou záležitostí, ale také složka naučená. Tento vztah vzniká už před narozením. Emoce, které prožívá matka během těhotenství se přenáší na dítě. Pár dnů po narození rozpozná dítě svou matku od ostatních. Rodičovský instinkt chování k narozenému človíčkovi máme už zakódovaný. Problém může nastat v případě jedince, který si prošel deprivací v původní rodině a přenáší tyto povahové rysy do své nové rodiny. Narození dítěte svým způsobem naruší intimitu manželského vztahu. Žena, matka prioritně vnímá potřeby dítěte, ostatní věci jsou druhořadé. Z toho vyplývá, že přehnaná a intenzivní starost vynaložená potřebám dítěte probouzí v matce pocit averze vůči dítěti, jelikož nabývá dojmu, že ji „vysává a ničí“. Jedná se o přechodný stav. Stejnými pocity může trpět i muž, otec, jenž vidí v potomkovi konkurenta, který si jeho ženu uzurpuje pouze pro sebe. Režim v rodině diktuje novorozenec. Manželství se dostává na novou úroveň. Je to zátěžové období, které prokáže stabilitu rodiny (Matoušek 2003, s. 59-62).

Rodina se školními a dospívajícími dětmi

Nejpozději jeden rok před nástupem do školy začne dítě navštěvovat mateřskou školu. Přechodem do jiného sociálního prostředí nastává u dítěte velká změna v podobě nových pravidel. Je to první velká zkouška funkčnosti psychologického vybavení u dítěte mimo rodinný okruh. Dítě se začne srovnávat s vrstevníky, své rodiče s rodiči druhých dětí a podobně. Vzdělání dětí je pro rodiče tím nejdůležitějším, co mohou, poskytnou pro jeho budoucnost. Někdy jejich přehnané nároky dovede negativně ovlivnit atmosfé-

ru v rodině. Další zátěží může být mimoškolní vzdělávání v podobě jazykových kurzů či zájmových kroužků. Ne u všech rodičů jsou tyto aktivity vítány, proto tráví děti volný čas „na ulici“. Funkční rodina je lehce definovatelná otázkou: „Jak trávíte víkendy?“. Dítě odrůstá, přednost dostává skupina vrstevníků před rodinou. Adolescence probíhá u každého jedince a v každé rodině jiným způsobem. Hledání vlastní identity může v některých případech vyvolat kritické postavení vůči rodičům. Výjimečně dochází k narušení vztahových pout mezi dospívajícími dětmi a rodiči (Matoušek 2003, s. 62-63).

Rodina opuštěná dětmi

V době, kdy se děti začínají osamostatňovat, nastává pro rodiče období seberealizace. To co dříve nebylo možné z hlediska vztahového, časového či finančního, mohou začít uskutečňovat nyní. Do popředí zájmu se dostává profese, koníčky a sociální kontakty (Matoušek 1993, s. 63-64).

3.3 Rodinné tradice

Každá normálně fungující rodina se snaží předávat a uchovávat tradice, které si celá léta, generace předávala a budovala. Ať jsou to různé předměty, fotografie, předávání dovedností a řemesel po příběhy, které si vyprávějí nebo přenáší v psané formě. Respekt k rodinným tradicím se u každého projevuje jiným způsobem. Ve většině případů to jsou ženy, které se snaží udržet tuto formu předávání informací a dovedností (Matoušek 1993, s. 57-58).

V každém případě je to velice pozitivní přínos, zvyšující odolnost vůči vnitřním i vnějším stresům, ale především stabilitu rodiny. Někteří využívají legendy k přetváření a jistému upevnování rodinného stavu. Někdy nás k tomu vedou předsudky typu: všichni muži jsou nevěrníci a alkoholici, budeš stejný lempl jako tvůj děd...., a brání nám úspěšně se vypořádat s našimi problémy. Přínosné mohou být v důsledku dědičného zatížení nějakou chorobou, kdy můžeme poukázat na přednosti, sílu a statečnost nemocného (Matoušek 1993, s. 57-58).

3.4 Výchova dětí

Pojem – důslednost, u většiny z nás vyvolává mrazení. Máme představu, že pokud nedodržíme všechno, co jsme řekli – znamená to selhání, špatní rodiče, kteří nejsou schopni správně své dítě vychovat a připravit pro život. Za jakou cenu musíme všechny pravidla 100% dodržovat? Uklizený pokoj, výborný prospěch ve škole vs. našťvané, zklamané a nespokojené dítě s pocitem méněcennosti plynoucí ze změny chování rodiče. Pouze láska k dětem by měla být prioritou v důslednosti. Tu ničím nenahradíme (Prchal 1988, s. 47-48).

„Děti chtějí cítit, že mají schopnost dovolat se odezvy na to, co potřebují. Zatím co dospělí se ve prospěch budoucnosti dokážou vzdát něčeho, co chtějí v přítomnosti, děti něco takového nedokážou (Aldortová 2010, s. 90-92).“

Musí mít pocit, že v daném okamžiku je jejich rozhodnutí bráno vážně. Pocit bezmoci a nepochopení nelze úplně odstranit, důležitá je naděje. Pokud zajistíme zdravé sociální a fyzické prostředí není nutných příkazů či zákazů (Aldortová 2010, s. 90-92).

Pokud se rozhodneme trávit volný čas s dětmi, naši snahu většinou naruší zvonění telefonu. Přerušíme aktivitu, odsuneme vše na druhou kolej, aniž bychom si uvědomovali, jak to dítě raní. Skákání do řeči, okřikování je doménou dospělých. Dát příležitost našim ratolestem vyjádřit názor na naše plány a rozhodnutí, se nám zdá nepřípustné, i když tím ovlivňujeme jeho život. Děti můžeme zapojit i do činností, které zrovna děláme jako mytí nádobí nebo práce na zahradě. Není to zrovna, po čem odrůstající dítě touží, většinou to dělá z důvodu absence rodičovské pozornosti, a jakákoli činnost jim umožní trávit svůj čas s blízkým člověkem (Aldortová 2010, s. 90-92).

3.5 Výchovné chyby

Ze své vlastní zkušenosti známe, že výchova dětí nám nepřináší jenom nejkrásnější okamžiky v životě, ale dovede nám připravit i hodně těžké chvílky. Podle výzkumu jsou nejšťastnější páry před narozením prvního dítěte a po jejich osamostatnění (Roch 2014, s. 19).

Neustále se snažíme čerpat nové informace z knih či médií a ubezpečovat se, že zrovna ta naše výchova je přinejmenším v normě. Zásada, pravidla nám na jedné straně pomáhají vyhnout se chaosu, udržet v chodu života určitou stabilitu a řád, ale na druhé straně pokud to přeženeme, začne nás to ničit. Proto bychom si měli stanovit reálné cíle a podívat se na věc střízlivýma očima. Nikdy není pozdě na změnu a možná se vyhneme následných chyb, kterých se převážně dopouštíme všichni, kdo jsme měli to štěstí a stali se rodiči (Roch 2014, s. 19-30).

Pavla Roch ve své knize *Sedm největších rodičovských omylů* poukazuje, jakých chyb se rodiče dopouští:

- neustále vidíme v dospívajícím jedinci malé mimino;
- snažíme se stát nejlepším přítelem svého dítěte;
- snažíme se je zapojit do příliš mnoha činností, aktivit;
- čekáme, že nám děti splní naše sny;
- neposkytujeme dětem strukturu;
- zanedbáváme svůj citový a duchovní život;
- odsouváme manželství na poslední místo.

Krok k osobnímu rozvoji znamená jasně a otevřeně komunikovat, vytvořit prostor pro vzájemnou komunikaci. Pokud každý v rodině ví, na čem právě je, dodává mu to jistotu a pocit bezpečí. Děti musí vědět, že jsou jejich city, myšlenky a nápady uznávány, a že jsou součástí utváření rodiny. Je tu možnost vytvoření takzvaných rituálů, které mohou podpořit pocit jistoty soudržnosti a stabilního prostředí (Roch 2014).

Přiznat vlastní chybu není pro dospělého jednoduché, ale v očích dítěte, stoupneme na stupeň nejvyšší. Posune nás to dál a přinese nám to úžasný pocit uvolnění a radosti (Matějček 1992, s. 32-33).

„Pro rodinu je typický „interakční“ model výchovy. Ten předpokládá, že ve výchově nejde o jednostranné a cílevědomé působení aktivního vychovatele na pasivního vychovávaného, tedy dospělého na dítě, ale o vzájemné působení jednoho na druhého. Dospělý vychovatel je také vychováván svým vychovávaným dítětem (Matějček 1992, s. 32-33).“

3.6 Vliv rodinného prostředí na trávení volného času

Na formování osobnosti se můžeme podívat ze dvou pohledů. Prvním je dědičnost. Slýcháváme dost často, to nemáš po mně, to jsi zdědil po otci... V jaké míře se dá těžko stoprocentně říct. Druhým činitelem je vliv prostředí a výchova. Už od narození do sebe vtahujeme a kumulujeme veškeré dění kolem sebe, vjemy, pocity. Může to být tak silné, že pozdější vliv, například během školní docházky na nás už nepůsobí. Dá se předpokládat, že v dospělosti se řídíme zásadami a žijeme určitým způsobem života, který nemá nic společného s tím, co jsme si osvojili dříve. Snaha o umělé přetvoření jedince v podobě neustálého podsouvání aktivit a zájmů, ze strany rodičů, kteří si myslí, že v jejich společenské třídě se to očekává a vyžaduje, může být ku prospěchu (ve smyslu žádoucích společenských norem) nebo to může mít účinek opačný. V druhém případě může jít o rodinu, kde se projevují sklony k alkoholu a recidivnímu chování. Tady bohužel padá i výchovné snažení ze strany školy (Kraus 2014, s. 139-140).

„Výsledný stav, celkový charakter dané osobnosti, je pak třeba vidět v plné složitosti tohoto procesu socializace (Kraus 2014, s. 140).“

Rodinné působení můžeme rozdělit do tří skupin:

- **Demograficko-psychologické podmínky rodinného prostředí** (Kraus 2014, s. 139-140)
 - Jde o celkovou strukturu rodiny, působení matky, otce, sourozenců, prarodičů. Určitou roli zde sehrává i věk členů rodiny, emocionální soulad, schopnost přirozeného rozvoje ve všech dimenzích rodinného života a vazby napříč generacemi.
 - Rozdíly v této oblasti se budou odvíjet od samotného množství volného času. Jinak tráví volný čas rodina s jedním dítětem než rodina s dětmi třemi či více potomky. U párů, které se rozhodnou založit rodinu až v pozdějším věku, nebude trávení volného času aktivní, ale spíše pasivní.

- **Materiálně ekonomické podmínky** (Kraus 2014, s. 140)
 - zaměstnanost (profese) rodičů a její vliv na děti;
 - finanční gramotnost;
 - kvalita a charakter bydlení, vybavení domácnosti;
 - individuální spotřeba rodiny - součást životního stylu;
 - vliv moderní techniky na život současné rodiny, potřeby a materiální podmínky pro zájmovou činnost dětí a jejich přípravu do školy (sportovní vybavení, hudební nástroje atd.).

Finanční situace rodiny většinou ovlivňuje výběr a možnost trávení volného času, ale nezaručuje jeho plnohodnotné využití. Jde většinou o rodiče, kteří se snaží rodinu nadstandardně zajistit na úkor svého volného času, který by mohli věnovat dětem (Kraus 2014, s. 140).

- **Kulturně výchovná oblast rodinného prostředí** (Kraus 2014, s. 140-141)
 - vzdělání rodičů a hodnotová orientace;
 - životní styl a jeho spojitost s využitím volného času (cestování, stravovací návyky, trávení dovolených atd.);
 - míra pedagogizace rodinného prostředí, patrná například z využívání pedagogických prostředků, a dalších podmínek a záměrů, ovlivňující vytváření postojů dětí k lidem, práci, vzdělání, kultuře a životu všeobecně.

Velice důležitá oblast rodinného prostředí. Hlavním významem je náplň volného času rodiny. Při pohledu blíže zjistíme, že některé zájmy a činnosti proplouvají od generace ke generaci. Je důležité umět volný čas správně uchopit. Není dobré děti zahlcovat všemožnými činnostmi jen pro vlastní uspokojení, že mají aktivitu a nemají čas na hlouposti. Tímto ztrácí volný čas svůj význam, jelikož člověk dělá to, co musí a ne to, co ho baví (Kraus 2014, s. 141).

4 CHARAKTERISTIKA OBDOBÍ

4.1 Střední školní věk

Pokud bych měla popsat etapy psychického vývoje dětí, které jsem si pro dotazníkový průzkum zvolila, musela bych popsat období pubescence a adolescence, jelikož konkrétní časové vymezení se u jednotlivých autorů velmi různí (Macek 2013, s. 9). V současné době se odborníci shodují na věkovém vymezení období adolescence, a to od 11 do 20 (22) let (Studium-psychologie.cz). Většina dotazovaných respondentů měla v době, kdy dotazníky vyplňovala 15 let.

„Trvalou charakteristikou adolescence zůstává, že je považována za most mezi dětstvím a dospělostí. Z ontogenetického hlediska je jejím základním atributem dokončení pohlavního dozrávání, fyzický a duševní rozvoj (růst) a sociální učení v nejširším slova smyslu. (Macek 2013, s. 10)“ Dospívání u jedince je ovlivňováno životním stylem teenagerů, sociálním prostředím, socializací ve vzdělávání, množstvím nároků, které jsou na ně kladeny a atd. Podle Macka můžeme období adolescence rozdělit podle věku do tří fází: **časnou adolescenci** v rozmezí 11-13 let, **střední adolescenci** vymezenou na období 14-16 let a **pozdní adolescenci**, kterou vymezuje do období od 17- 20let. Každé toto období má své charakteristické rysy (Macek 2013, s. 10).

U adolescentů v tomto období pozorujeme zvýšený projev vzdorovitosti, vyvolávání konfliktů, ale především negativního emocionálního ladění ve vztahu k dospělým, potažmo k rodičům. Je to způsobeno potřebou se oprostit od závislosti na rodičích a vytvořit si pevnější vazby s vrstevníky. I když je velice obtížné tyto situace zvládat, musíme vzít v potaz, že je to pouze přechodná doba, kdy dochází k rozvíjení silné osobnosti dospělého člověka (Macek 2013, s. 15).

Je to období, kdy se jedinec snaží odlišit od svého okolí (stylem oblékání, formou vyjadřování aj.) Hledá si vlastní místo ve světě, snaží se urovnat vlastní hodnoty, cíle a postoje. Přechodem ze základní školy na střední dochází k vytváření nových přátelských skupin, kde jedinec klade důraz především na hloubku vztahu (společné cíle, porozu-

mění atd.) Péče o zevnějšek je také důležitou součástí v životě teenagera, jelikož je důležitým propojením s psychosociální sexuální potřebou (Studium-psychologie.cz).

Jedinec si buduje vlastní identitu, kterou nevyjadřuje pouze slovy, ale také postoji, jednáním před druhými i sebou samým. Ukazuje tím, kdo je, a oč mu jde. V případě, že nezvládne rozmanitost rolí a pozic zastat, dochází u jedince k rozpolcenosti, je nevyhraňený a není schopný integrace. Neustálý tlak a vnější okolnosti mu nedovolí postavit se na svou vlastní pozici (Helus 2004, s. 215-216).

V období dospívání se můžeme často setkat s pojmem krize. Převážně to souvisí s velkou změnou, která nastává v důsledku procesu hledání, objevování a rozhodování v oblasti současného a budoucího života (přechod na střední školu, změna prostředí, vztahy, volba povolání). Macek tyto stavy identity rozděluje do čtyř skupin (Macek 2014, s. 19-21):

- **Difuzní (rozptýlená) identita** – v tomto stavu jedinec neprožívá krizi a nemá ani závazek. Slabou stránkou tohoto období je snadná ovlivnitelnost ze strany vrstevníků, kdy často mění své názory a chování, jelikož si myslí, že by je jinak skupina ze svého okruhu vyloučila. Jeho sebehodnocení se odvíjí od reakcí ostatních.
- **Status náhradní identity či předčasného uzavření** – tato identita charakterizuje závazky. V této fázi nemusí jedinec prožívat žádnou krizi identity. Jeho postoje přesvědčení a budoucí cíle přebírá od autorit bez toho, aby si je sám ověřil či vyzkoušel.
- **Status moratoria** – jedinec prožívá krizi identity, která není spojena se závazky, ale je doprovázena pochybnostmi a úzkostí. Jedině v této oblasti je schopen objevovat hodnoty, zkoušet si určité role a rozvíjet různé zájmy.
- **Status získání či dosažení identity** – souvisí s pochybností řešit otázku svých závazků. Spojením minulosti, přítomnosti a budoucnosti dochází u jedince k posílení sebe sama, začíná akceptovat sám sebe.

4.2 Úskalí dnešní doby – internet

Většina dnešních dětí dokáže ovládat počítač či mobilní telefon dříve, než se naučí zavazovat si tkaničky nebo jezdit na kole. Po celém světě vyrůstají nové generace dětí, které tráví výrazně více času ve virtuálním světě než hraním si na hřišti. Virtuální svět skýtá dětem zábavu a vzrušení, kterým může dnes jen máloco konkurovat. O co je však může připravit? Poznáme, že našemu dítěti hrozí závislost na počítači, telefonu a všech těch moderních vymoženostech? A víme, jak velká nebezpečí na něj může číhat? Internet dětem otevírá neomezené množství možností. Mohou se tam spoustu věcí dovědět a naučit. Otevírá se jim celý svět. Internet jim také umožňuje spolupracovat a komunikovat na dálku. Znalost práce s těmito informacemi nazýváme „internetová gramotnost“. V podstatě jde o schopnost umět údaje správně a efektivně vyhledat, ale také rozpoznat ty důvěryhodné. Důležitá je také znalost pravidel online pohybu a komunikace v online prostředí. Pokud dítě tyto zásady akceptuje a dodržuje, minimalizuje se tak vznik možných rizik (Eckertová, Dočekal, s. 10).

Doba, kdy děti považovaly za největší zábavu trávit volný čas s ostatními venku na hřišti, kole či výlety s kamarády je nenávratně pryč. Teď je jejich kamarádem a partákem jejich počítač. Výraz Facebook, YouTube nebo Skype znějí v uších dnešních dětí, teenagerů daleko poutavěji. Zkuste dát dítěti k narozeninám míč, tenisovou raketu nebo knihu. Jejich protažený obličej vám zkazí náladu na dalších pár dní dopředu. Úsměv na tváři jim dovede ve většině případů vyloudit pouze dotykový telefon, tablet, notebook popřípadě jiná technická vymoženost. Děti komunikují, učí se, seznamují se, hrají si úplně jiným způsobem než předchozí generace (Eckertová, Dočekal, s. 15).

„Moderní technické vymoženosti je obklopují po celý jejich život. V důsledku toho rychle přijímají nové informace a od útlého věku jsou zvyklé na jejich interaktivní příjem (Eckertová, Dočekal, s. 22).“ V reálném světě můžeme dítě na jistá rizika a nástrahy upozornit, ukázat na příkladech, ale jak je ochránit, když nemáme přehled, s kým komunikují přes sociální sítě. Velká část dětí a teenagerů je velice neopatrná. Internet a Facebook je pro ně místem zábavy a život bez nich si nedovedou představit. To, co můžeme odhalit doma na počítači je minimální. Specifická rizika narůstají s používáním tabletů a chytrých telefonů, které mají neustále u sebe. Hlavním nebezpečím je sdělová-

ní osobních údajů a důležitých informací. Bez zábran si na Facebooku povídají s lidmi, které nikdy neviděli. Zaplavují síť fotografiemi, z nichž řada je nevhodných, a není nikdo, kdo by je v tom zastavil, jelikož rodiče o tom většinou neví. Jsou přesvědčeni, že jim nic nehrozí a jsou 100% chráněni. Převládá názor, že ten kdo nemá Facebook, jako by nebyl. Obava z toho, že budou z kolektivu, party, okruhu kamarádů vyloučeni, je pro ně nemyslitelné. Proto jsou z těchto důvodů schopni udělat některé věci, které mohou mít nedozírné následky (Eckertová, Dočekal, s. 24-29).

„Stejně jako oheň i Internet je dobrý sluha, ale špatný pán. I na něm totiž může vzniknout závislost, která může mít významné devastující účinky na osobní život člověka i jeho okolí. Závislost na Internetu se nejčastěji vyskytuje mezi mladými lidmi. Nejrizikovější skupinou jsou děti ve věku 12 – 15 let, jichž bezmála čtvrtina má podle českých průzkumů sklon k závislosti. Dle odborníků je nesporné, že patologické užívání Internetu se může projevit citovými a psychickými poruchami, změnami chování, poruchami pozornosti, empatie či schopnosti rozpoznat rizika. Závislost ale může vést i k nejrůznějším podvodům, krádežím a dluhům. Významná jsou i zdravotní rizika, mezi něž patří například poruchy pohybového systému, poruchy zraku, sluchu nebo také poruchy příjmu potravy (Jak na internet.cz).“

„Prvním krokem k odstranění závislosti je uvědomění si problému a odhodlání postavit se k jeho řešení čelem, a to na základě vlastního rozhodnutí (Eckertová, Dočekal, s. 9). Velkou roli ale hraje podpora rodiny a přátel. Největší díl odpovědnosti máme především my, rodiče a následně také pedagogové, výchovní pracovníci a všichni ostatní, kdo se na výchově dětí podílí. Včasná a cílená prevence může eliminovat možné následky, které internet a sociální síť s sebou přinášejí (Eckertová, Dočekal, s. 9).

5 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

V následujících podkapitolách praktické části se budu snažit představit dotazník, který jsem předložila žákům 9. ročníků ZŠ. Otázky byly zaměřené na trávení volného času adolescentů a jejich rodičů.

5.1 Pedagogický dotazník

Nejrozšířenějším typem pedagogického průzkumu je dotazník. V dotazníku byly klade-ny otázky písemně, promyšleně, byly voleny tak, aby vyjadřovaly názory a postoje respondentů. Touto metodou jsme zjišťovali objektivní názory na zvolené téma. (Chrástka 2007, s. 136-164) „Nespornou výhodou dotazníku na druhé straně je, že umožňuje poměrně rychlé a ekonomické shromáždování dat od velkého počtu respondentů.“ (Chrás-čka 2007, s. 164)

V průzkumném dotazníku byly použity otázky otevřené, uzavřené a polouzavřené. U otevřených otázek dotazovaní sami odpovědi vytvářeli, dávají dotazovaným svobodný výběr odpovědí. Uzavřené otázky měly již předem stanovené odpovědi. Posledním ty-pem otázek, které byly v dotazníku zvoleny, byly otázky polouzavřené. Těmito otázka-mi jsme respondentům dali možnost vybrat si z několika předem navržených odpovědí, poslední možností, byla možnost *jiné odpovědi*. Tuto odpověď volili respondenti, pokud jim žádná z navržených odpovědí nevyhovovala. (Chrástka 2007, s. 165-135)

Dotazník byl rozdán osobně ředitelům vybraných základních škol. Osobní předání bylo výhodné, protože vyplněné dotazníky byly posbírány a předány dotazovanému. Z hlediska etické stránky průzkumu byla dodržena anonymita dotazovaných, tím měli respondenti jistotu, že dotazníkové šetření nebude použito proti nim. (Chrástka 2007, s. 174-175) V rámci třídění byly získávány data, která byla prezentována pomocí výsečo-vých a sloupcových grafů. (Chrástka 2007, s. 187)

5.2 Cílová skupina respondentů

Cílovou skupinu respondentů pro pedagogický průzkum jsem zvolila žáky 9. tříd ZŠ v Rudě nad Moravou a ZŠ Dr. E. Beneše v Šumperku. Tuto cílovou skupinu jsem si zvolila záměrně, jelikož je to kritické období, kdy se teenageři připravují k přestupu do jiného vzdělávacího zařízení. Je to doba dospívání, osamostatnění a velkých životních změn. Dotazník jsem osobně předala pedagogům vybraných základních škol, s prosbou vyčlenit jednu vyučovací hodinu na jeho vyplnění. Ředitelé základních škol s tímto souhlasili, pedagogové jej ve vyučovací hodině rozdali a dohlédli na jeho vyplnění. Respondenti byli rozděleni podle bydliště na žáky žijící ve městě, na žáky žijící na vesnici. Ve vybraných základních školách jsou čtrnáctiletí, patnáctiletí a šestnáctiletí žáci. Sběr dat proběhl v květnu 2017.

5.3 Dotazník

Dotazník se skládá celkem ze 14. otázek, z toho je 8 otázek uzavřených, 2 jsou otevřené a 4 otázky jsou polouzavřené. V úvodu dotazníku jsou otázky zjišťující strukturu respondentů, následující otázky se týkají názorů respondentů na způsob trávení volného času, jaké jsou možnosti při výběru zájmových kroužků a do jaké míry rodiče ovlivňují trávení volného času svých dětí.

5.4 Stanovení hlavních dílčích cílů dotazníkového šetření

V jednotlivých otázkách dotazníku zjišťuji vliv rodiny na způsob trávení volného času dětí na druhém stupni ZŠ, konkrétně u dětí 9. tříd. Abych zjistila rozdíly trávení volného času dětí u vybrané cílové skupiny, rozdělím si respondenty na žáky, kteří bydlí na vesnici a na žáky, kteří bydlí ve městě.

Hlavním cílem mého dotazníkového šetření je zjistit, jak tráví dospívající mládež svůj volný čas a v jaké míře je v tomto ohledu ovlivňuje rodina. Faktory, které ovlivňují trávení volného času pubescentů, jsou věk a sociální postavení rodičů (vzdělání a povolání). Smyslem práce bylo objasnit, zda dospívající mládež je ovlivňována rodiči při volbě způsobu trávení volného času.

Zjistím, jaké možnosti výběru trávení volného času mají děti na vesnici a ve městě. Dále jak jsou spokojené s tím, kolik času s nimi rodiče tráví v době volného času.

V návaznosti na hlavní cíl jsem položila následující otázky, na které se v závěru dotazníkového šetření budu snažit odpovědět.

Otázka č. 1: Má dospívající mládež zájem trávit volný čas s rodinou?

Otázka č. 2: Má pracovní nebo jiné vytížení rodičů vliv na čas strávený se svými dětmi?

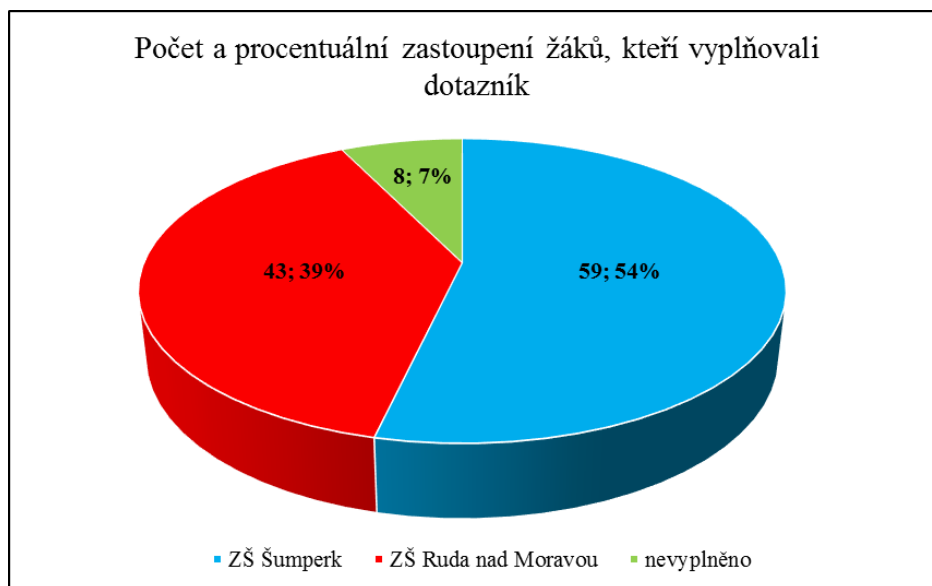
6 PREZENTACE PRŮZKUMU

Pro svůj průzkum jsem si vybrala dvě základní školy, jednu na vesnici a jednu ve městě. Oslovila jsem ředitele škol, zda bych mohla předložit žákům devátých tříd dotazník. Sdělila jsem téma mé bakalářské práce a cíl s tím, že bych ráda zjistila vliv rodiny na trávení volného času žáků devátých tříd na základních školách. Průzkumu se zúčastnilo celkem 43 žáků ze ZŠ Ruda nad Moravou a 59 žáků ze ZŠ Dr. E. Beneše Šumperk. Osm dotazníků se mi vrátilo nevyplněných, protože některé děti v ten den chyběly ve škole.

Tabulka 1 Počet a procentuální zastoupení žáků, kteří vyplňovali dotazník [vlastní]

	Počet dotazníků	Vyjádření v %
ZŠ Šumperk	59	54%
ZŠ Ruda nad Moravou	43	39%
nevyplněno	8	7%
celkem	110	100%

Graf 1 Počet a procentuální zastoupení žáků, kteří vyplňovali dotazník [vlastní]

Z grafu 1 vyplývá, že dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 102 žáků ZŠ. V grafu je také krásně vidět větší zastoupení žáků ve městě než na vesnici.

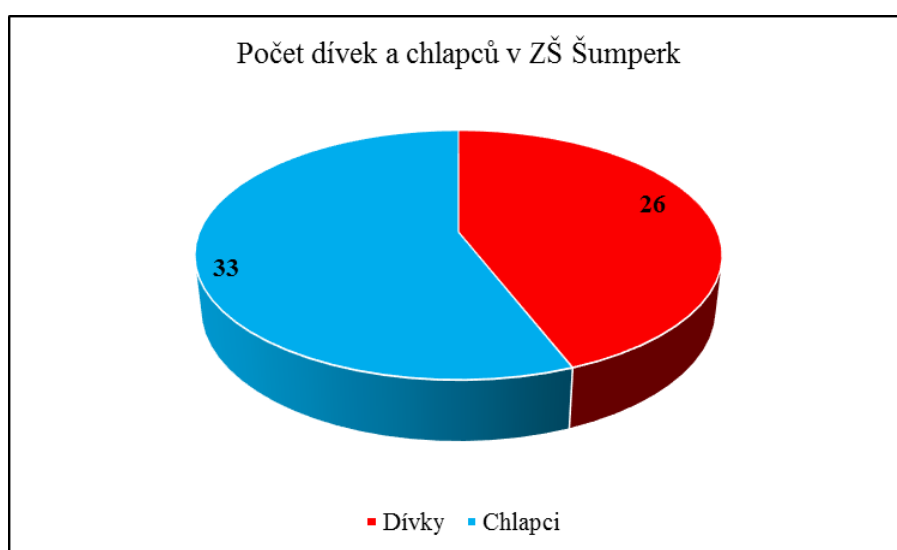
Otázka č. 1: Jsem dívka/chlapec

První otázka je otázkou uzavřenou. Podle odpovědí byli žáci rozděleni nejprve podle školy, kterou navštěvují a dále na dívky a chlapce.

Tabulka 2 Počet dívek a chlapců na obou dotazovaných školách [vlastní]

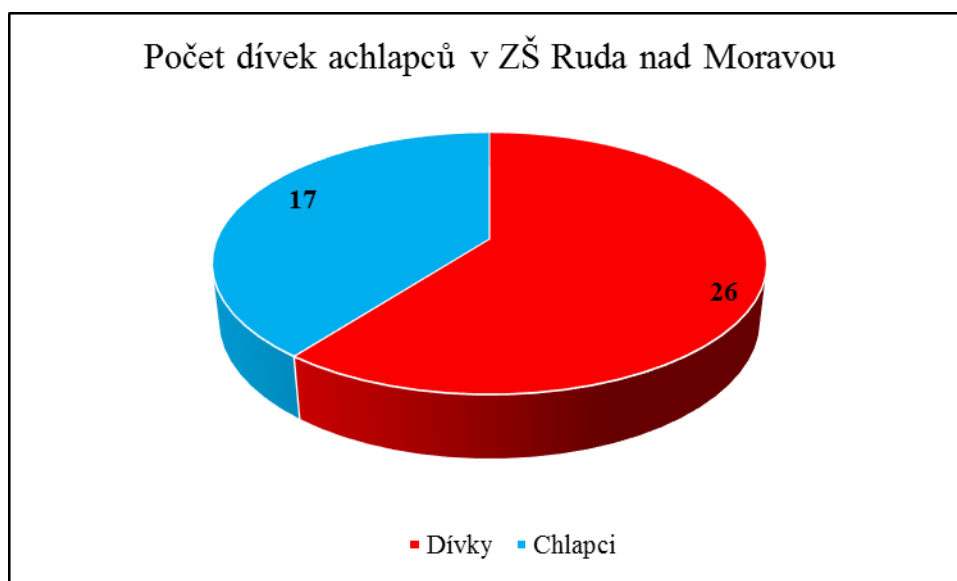
	Dívky	Chlapci
ZŠ Šumperk	26	33
ZŠ Ruda nad Moravou	26	17

Graf 2 Počet dívek a chlapců na ZŠ Šumperk [vlastní]

Z grafu 2 vyplývá, že ve třídě na ZŠ Dr. E. Beneše Šumperk je více chlapců než dívek.

Graf 3 Počet dívek a chlapců na ZŠ Ruda nad Moravou [vlastní]

Z grafu 3 lze zjistit, že v ZŠ Ruda nad Moravou je více dívek, jak chlapců. V porovnání se ZŠ Dr. E. Beneše Šumperk je zastoupení úplně opačné.

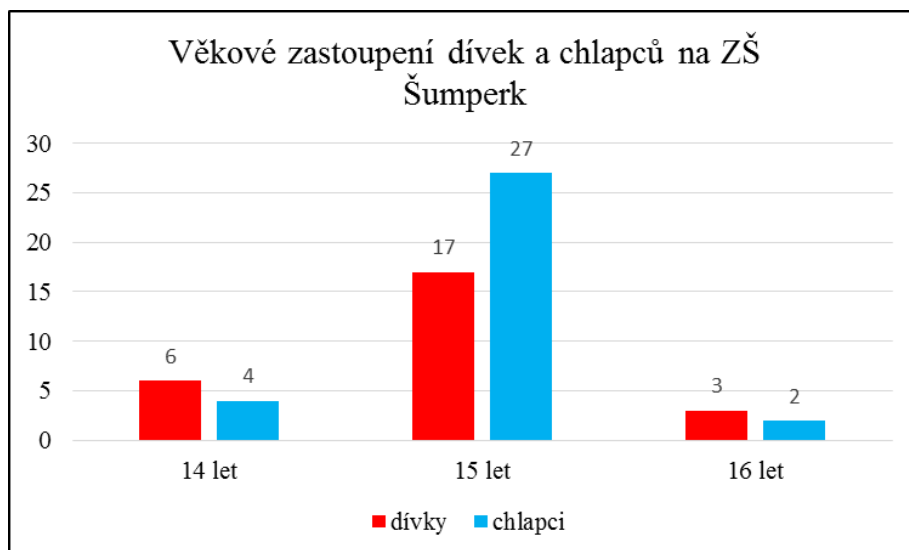
Otázka č. 2: Je mi: _____ let.

Tato otázka je otevřená, žáci uváděli svůj aktuální věk v deváté třídě ZŠ.

Tabulka 3 Věkové zastoupení dívek a chlapců na ZŠ Dr. E. Beneše Šumperk [vlastní]

	14 let	15 let	16 let
dívky	6	17	3
chlapci	4	27	2
celkem	10	44	5

Graf 4 Věkové zastoupení dívek a chlapců na ZŠ Dr. E. Beneše Šumperk [vlastní]

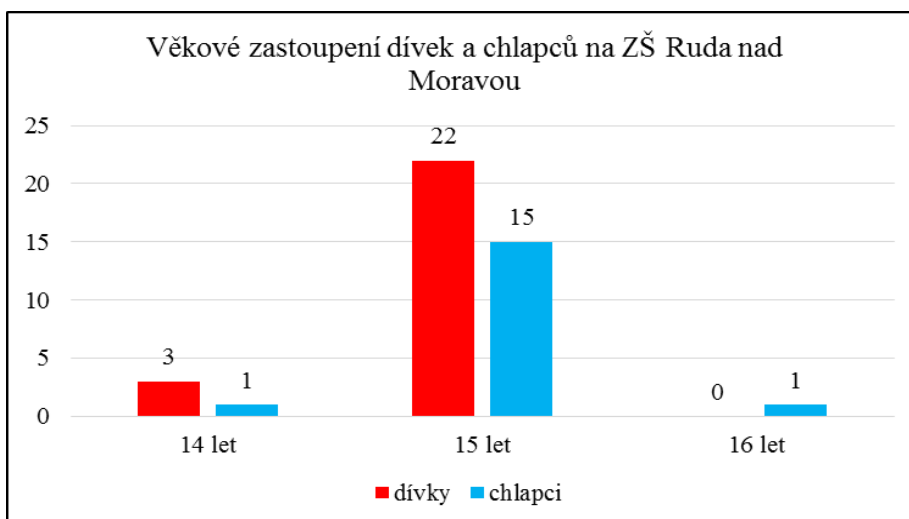

Podíváme-li se na graf 4, který znázorňuje poměr pohlaví vůči věku na této základní škole, můžeme vidět, že nejvíce jsou zastoupeni 15 - ti letí žáci. Chlapců je celkem 27 a dívek je 17. Dívek a chlapců, kteří mají 14 let, bylo méně, celkem 6 dívek a 4 chlapci. Žáci, kteří mají 16 let, bylo v počtu 3 dívek a 2 chlapců.

Tabulka 4 Věkové zastoupení dívek a chlapců na ZŠ Ruda nad Moravou [vlastní]

	14 let	15 let	16 let
dívky	3	22	0
chlapci	1	15	1
celkem	4	37	1

Graf 5 Věkové zastoupení dívek a chlapců na ZŠ Ruda nad Moravou

Jak z grafu 5 vyplývá, že v základní škole Ruda nad Moravou byl také zastoupen stejný věk, jen v jiném poměru. Čtrnáctiletých žáků bylo celkem 3 chlapci a 1 dívka, patnáctiletých bylo zastoupeno nejvíce, a to 22 dívek a 15 chlapců, šestnáctiletý byl jen jeden žák.

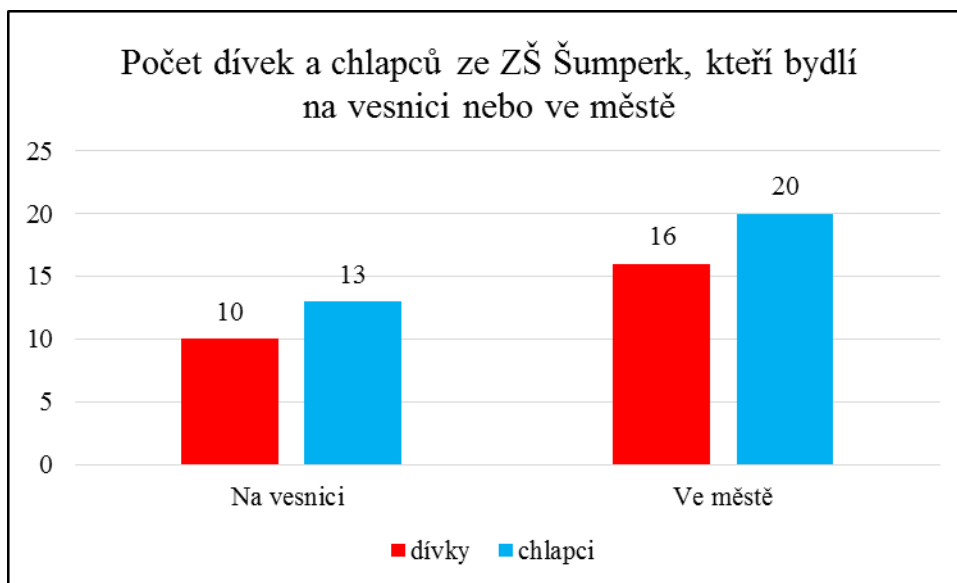
Otázka č. 3: Bydlím na vesnici/ve městě.

Třetí otázka je také otázkou uzavřenou, žáci zde uváděli, kde aktuálně bydlí, zda na vesnici nebo ve městě.

Tabulka 5 Počet dívek a chlapců ze ZŠ Dr. E. Beneše Šumperk, kteří bydlí na vesnici nebo ve městě [vlastní]

	Na vesnici	Ve městě
dívky	10	16
chlapci	13	20
celkem	23	36

Graf 6 Počet dívek a chlapců ze ZŠ Dr. E. Beneše Šumperk, kteří bydlí na vesnici nebo ve městě [vlastní]

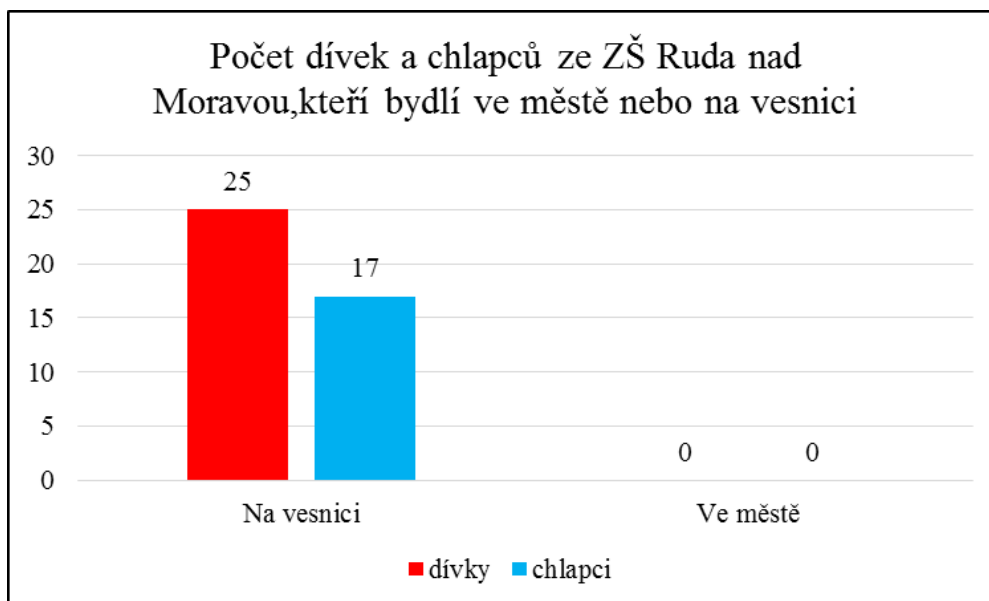

Z grafu 6 vyplývá, že rozložení dětí v základní škole v Šumperku je nerovnoměrné. Nejvíce bydlí děti ve městě, a to chlapců celkem 20 a dívek 16. Tuto školu navštěvují také žáci, kteří bydlí na vesnici a do této školy dojíždí. Vidíme, že chlapců z vesnice bylo celkem 13 a dívek 10.

Tabulka 6 Počet dívek a chlapců ze ZŠ Ruda nad Moravu, kteří bydlí na vesnici nebo ve městě [vlastní]

	Na vesnici	Ve městě
dívky	25	0
chlapci	17	0
celkem	42	0

Graf 7 Počet dívek a chlapců ze ZŠ Ruda nad Moravu, kteří bydlí na vesnici nebo ve městě [vlastní]

Z grafu 7 jednoznačně vyplývá, že žáci, ze ZŠ Ruda nad Moravou jsou všichni z vesnice. Je to pochopitelné, protože tato základní škola je školou spádovou a pojímá žáky ze všech okolních vesnic, protože v těchto vesnicích je pouze první stupeň. Zde bylo nejvíce dívek tj. 25 a chlapců je celkem 17.

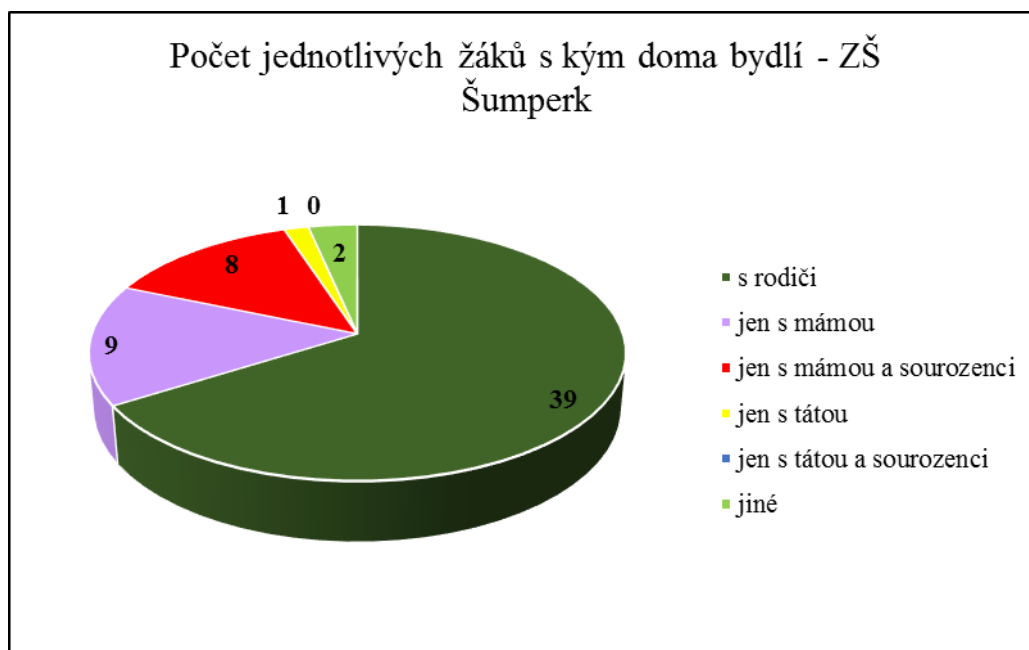
Otázka č. 4: Doma bydlím s:?

Otázka číslo čtyři je otázkou kombinovanou, žáci uváděli, s kým aktuálně bydlí, zda s rodiči, jen s mámou, jen s mámou a sourozenci, jen s tátou, jen s tátou a sourozenci a poslední možnost byla, dopsat s někým jiným.

Tabulka 7 Počet jednotlivých žáků s kým doma bydlí ze ZŠ Dr. E. Beneše Šumperk [vlastní]

	Počet žáků
s rodiči	39
jen s mámou	9
jen s mámou a sourozenci	8
jen s tátou	1
jen s tátou a sourozenci	0
jiné	2
celkem	59

Graf 8 Počet jednotlivých žáků s kým doma bydlí ze ZŠ Dr. E. Beneše Šumperk [vlastní]

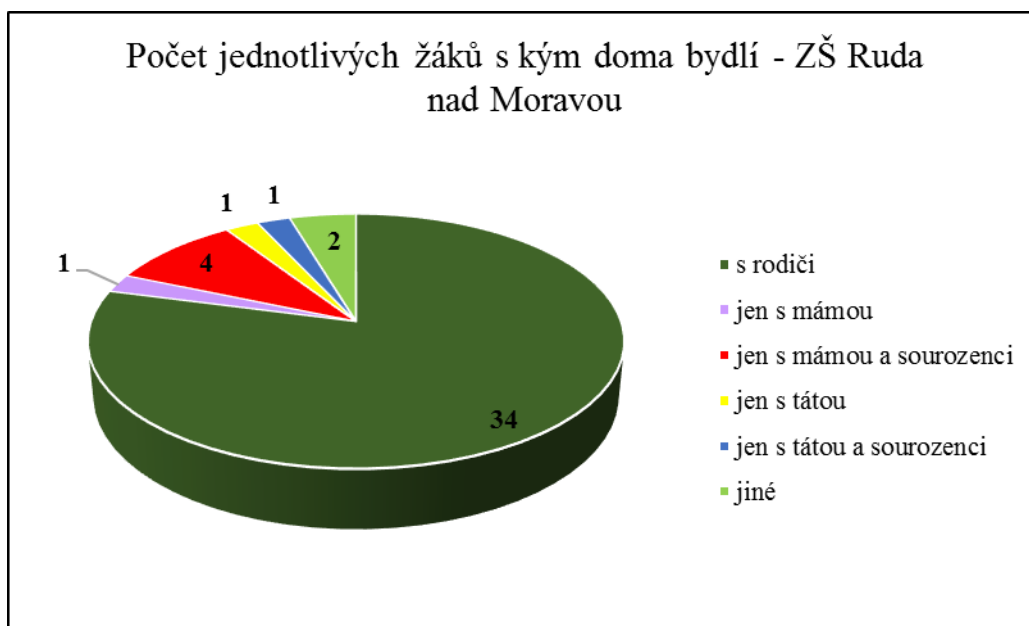

Pokud si blíže rozebereme otázku, jaké je rodinné zázemí žáků, již z grafu 8 pro základní školu ze Šumperka vidíme, že nejvíce se objevuje odpověď – s rodiči/s rodiči a sourozenci. Tuto možnost uváděli téměř všichni. Další možností byly varianty, že bydlí s mamou a s mamou a sourozenci. Rodinné soužití jen s mámou uvedlo 9 žáků. Možnost s mámou a sourozenci uvedlo celkem 8x žáků. Jen s tátou bydlí jeden žák a 1x bylo uvedeno, že bydlí s mámou a jejím přítelem. Poslední možností rodinného soužití, která se v dotazníku objevila, byla možnost, že bydlí s dědou a babičkou. Tuto variantu soužití uvedl jen jeden žák deváté třídy.

Tabulka 8 Počet jednotlivých žáků s kým doma bydlí ze ZŠ Ruda nad Moravou [vlastní]

	Počet žáků
s rodiči	34
jen s mámou	1
jen s mámou a sourozenci	4
jen s tátou	1
jen s tátou a sourozenci	1
jiné	2
celkem	43

Graf 9 Počet jednotlivých žáků s kým doma bydlí ze ZŠ Ruda nad Moravou [vlastní]

Pokud se podíváme na graf 9, tak rodinné soužití, která uváděli v dotazníku žáci 9. tříd ze základní školy v Rudě nad Moravou, zjistíme, že tam byla také nejvíce uváděna možnost bydlení s rodiči/rodiči a sourozenci, a to celkem 34x. S mámou bydlí jeden žák, s mámou a sourozenci bydlí celkem 4 žáci. Jeden žák uvedl bydlení jen s tátou a stejně starý žák s tátou a sourozenci. Do možnosti uved' bydlení s někým jiným, zadávali po jednom žákovi bydlení s babičkou a bydlení s matkou, sourozenci, jejím přítelem a otcem.

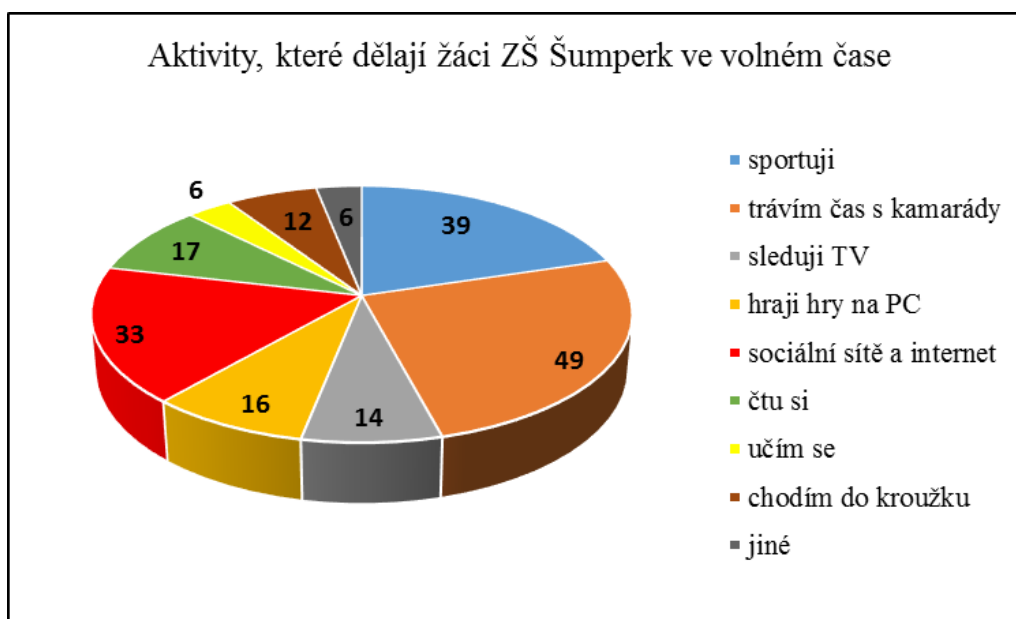
Otázka č. 5: Co nejraději děláš ve volném čase? (můžeš zatrhnout více odpovědí)

Tato otázka je otázkou kombinovanou, možnosti, ze kterých si mohli žáci vybrat své odpovědi, byli: sportuji, trávím čas s kamarády, sleduji TV, hraji hry na PC, sociální sítě a internet, čtu si, učím se, chodím do kroužku a poslední možností bylo dopsání jiné možnosti trávení volného času. Pokud žák uvedl sport, jako aktivitu na volný čas, měl ještě dopsat, o jaký sport jde.

Tabulka 9 Aktivity, které dělají žáci ze ZŠ Dr. E. Beneše Šumperk ve volném čase [vlastní]

	Počet žáků
sportuji	39
trávím čas s kamarády	49
sleduji TV	14
hraji hry na PC	16
sociální sítě a internet	33
čtu si	17
učím se	6
chodím do kroužku	12
jiné	6
celkem	192

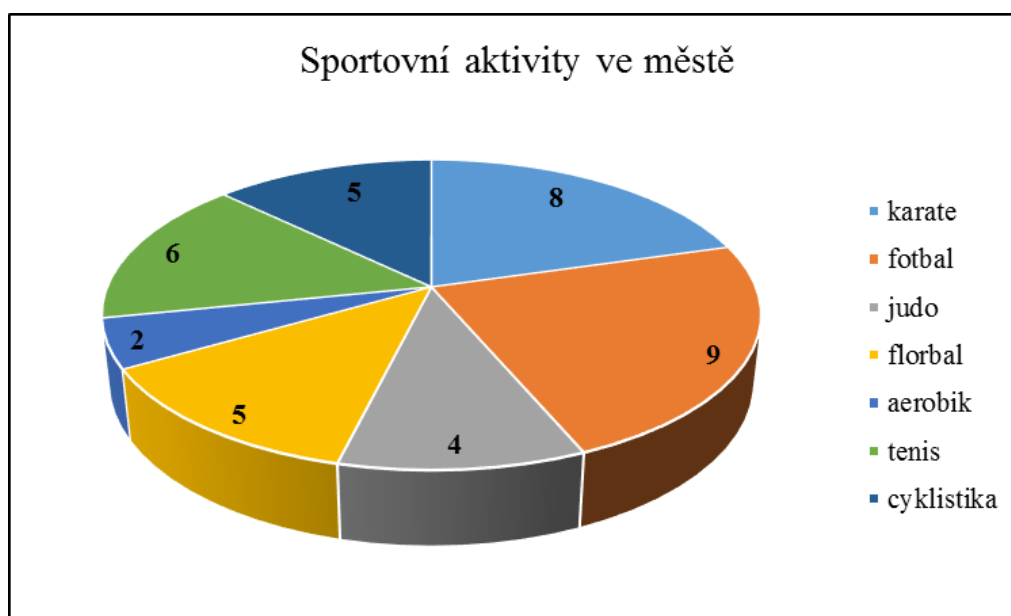
Graf 10 Aktivity, které dělají žáci ze ZŠ Dr. E. Beneše Šumperk ve volném čase [vlastní]

Tabulka 10 Sportovní aktivity ve městě [vlastní]

	Počet žáků
karate	8
fotbal	9
judo	4
florbal	5
aerobik	2
tenis	6
cyklistika	5
celkem	39

Graf 11 Sportovní aktivity ve městě [vlastní]

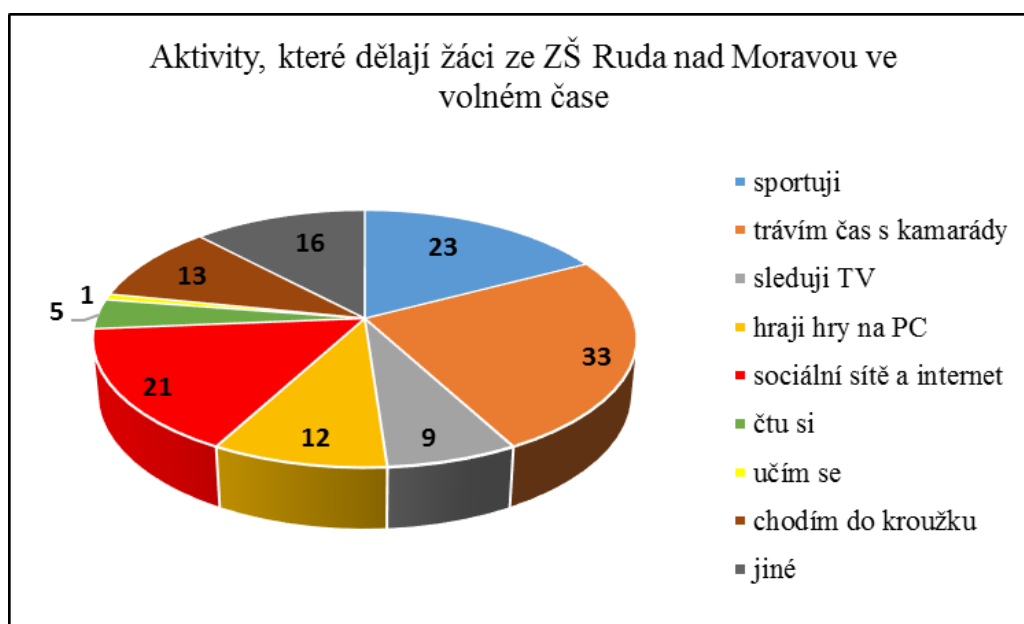

Pátá otázka se týkala trávení volného času, zde mohli žáci vybírat z více možností a uvádět libovolný počet odpovědí. Z grafu 10 je vidět, že žáci zadávali nejvíce možnosti sport, trávení s kamarády, sledování TV, hraní her na PC, internet a sociální sítě, četbu a kroužky. Nejvíce tráví volný čas s kamarády, a to celkem 21 žáků, dále je jejich nejoblíbenější aktivitou internet a sociální sítě, tuto možnost zadali celkem 17x. Překvapivé je, že další aktivita, která se u dnešní dospívající mládeže neobjevuje, je četba. Tuto činnost uvedli celkem 11x. Sedm žáků navštěvuje nějaký kroužek a tři žáci nejraději tráví čas s přítelem/s přítelkyní.

Tabulka 11 Aktivity, které dělají žáci ze ZŠ Ruda nad Moravou ve volném čase [vlastní]

	Počet žáků
sportuji	23
trávím čas s kamarády	33
sleduji TV	9
hrají hry na PC	12
sociální sítě a internet	21
čtu si	5
učím se	1
chodím do kroužku	13
jiné	16
celkem	133

Graf 12 Aktivity, které dělají žáci ze ZŠ Ruda nad Moravou ve volném čase [vlastní]

Tabulka 12 Sportovní aktivity na vesnici [vlastní]

	Počet žáků
fotbal	8
cyklistika	6
gymnastika/aerobik	3
florbal	6
celkem	23

Graf 13 Sportovní aktivity na vesnici [vlastní]

Žáci ze základní školy v Rudě nad Moravou zadávali do dotazníku nejčastěji, že svůj volný čas tráví s kamarády, na internetu, sportováním, navštěvují kroužky, jsou na PC. Zajímavé byly odpovědi, které uváděli jako jiné aktivity ve volném čase, objevují se tady takové aktivity, jako návštěva kostela a farního společenství, chovatelství, skauting, kynologie, jezdectví na koni, malování, pečení, hra na hudební nástroj a také i čas strávený s přítelkyní.

Z průzkumu vyplývá, že žáci z města mají více aktivit ve volném čase, zajímají je kroužky, sport, kamarádi a sociální sítě. Na vesnici se tento trend objevuje také a na sociálních sítích jsou téměř všichni. Zajímavé je, že četba pomalu upadá, dnešní mládež čte minimálně, raději si dopisují přes internet, přes sociální sítě, píšou zkratky. Četbu, jako způsob trávení volného času uvedli nejčastěji patnáctiletí žáci. Žáci, kteří bydlí ve městě má větší možnost výběru zájmových aktivit, ať formou kroužků nebo sportovního

vyžití. Na vesnici jde převážně jen o cyklistiku, fotbal, florbal a aerobik, ve městě jde o aktivity typu karate, judo, aerobik, florbal, tenis a fotbal.

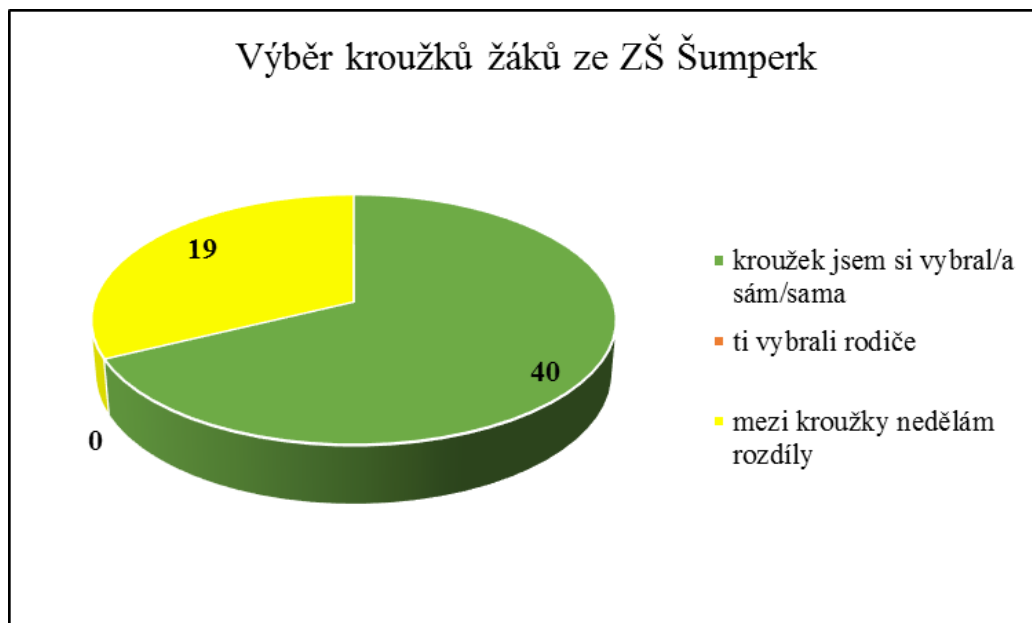
Otázka č. 6: Raději navštěvuješ kroužky, které: ?

Šestá otázka je otázka uzavřená. Žáci odpovídali, zda raději navštěvují kroužky, které si vybrali sami, nebo jim je vybrali rodiče a poslední z možností byla odpověď, že mezi kroužky nedělají rozdíly.

Tabulka 13 Výběr kroužků žáků ze ZŠ Dr. E. Beneše Šumperk [vlastní]

	Počet žáků
kroužek jsem si vybral/a sám/sama	40
ti vybrali rodiče	0
mezi kroužky nedělám rozdíly	19
celkem	59

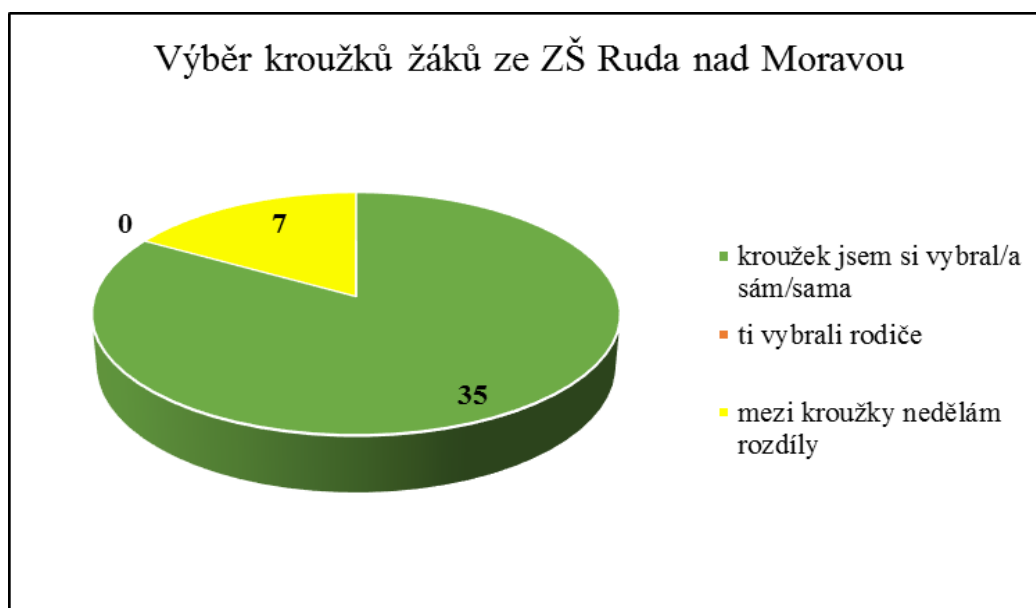
Graf 14 Výběr kroužků žáků ze ZŠ Dr. E. Beneše Šumperk [vlastní]

Tabulka 14 Výběr kroužků žáků ze ZŠ Ruda nad Moravou [vlastní]

	Počet žáků
kroužek jsem si vybral/a sám/sama	35
ti vybrali rodiče	0
mezi kroužky nedělám rozdíly	7
celkem	42

Graf 15 Výběr kroužků žáků na ZŠ Ruda nad Moravou [vlastní]

Na tuto otázku žáci nejčastěji odpovídali jednoznačně, že si kroužky vybrali sami a že mezi nimi nedělají rozdíly.

Z průzkumu vyplývá, že rodiče svým dětem můžou jít příkladem, ale dítě si kroužek ve většině případů vybere samo. Má to i své kladné stránky, takový kroužek dítě baví, nechodí do něj otrávené, znechucené a hlavně smysluplně tráví volný čas. Jde o to, jestli je lepší trávit volný čas v zájmovém kroužku anebo s rodinou. Toto podrobněji rozebereme v následující otázce.

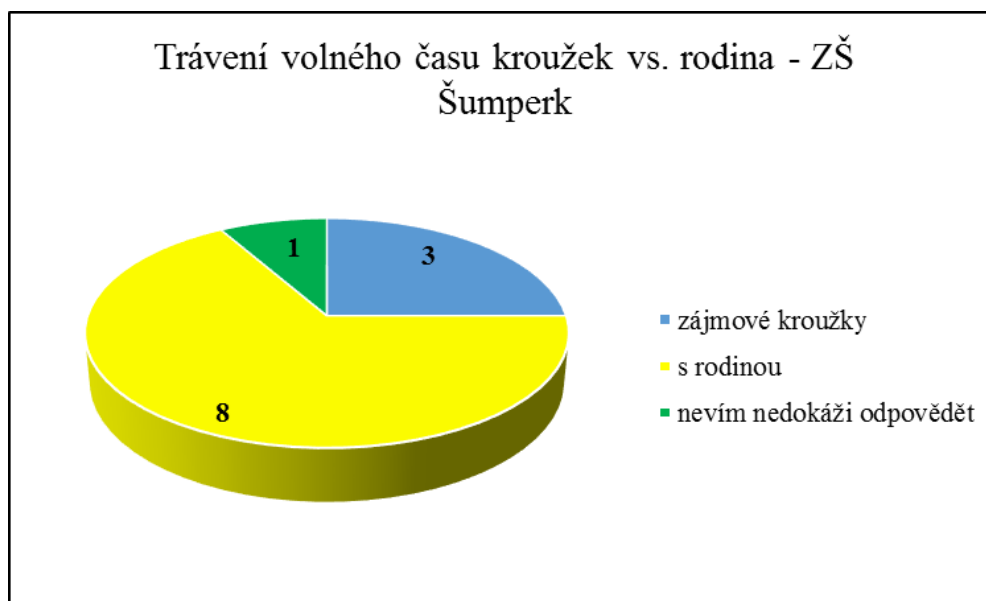
Otázka č. 7: Raději trávíš volný čas v zájmovém kroužku, než s rodinou?

Tato otázka je také uzavřená, žáci na ni odpovídali, zda raději tráví čas v zájmových kroužcích nebo s rodinou.

Tabulka 15 Trávení volného času kroužek vs. rodina - ZŠ Dr. E. Beneše Šumperk [vlastní]

	Počet žáků
zájmové kroužky	3
s rodinou	8
nevím nedokáži odpovědět	1
celkem	12

Graf 16 Trávení volného času kroužek vs. rodina - ZŠ Dr. E. Beneše Šumperk [vlastní]

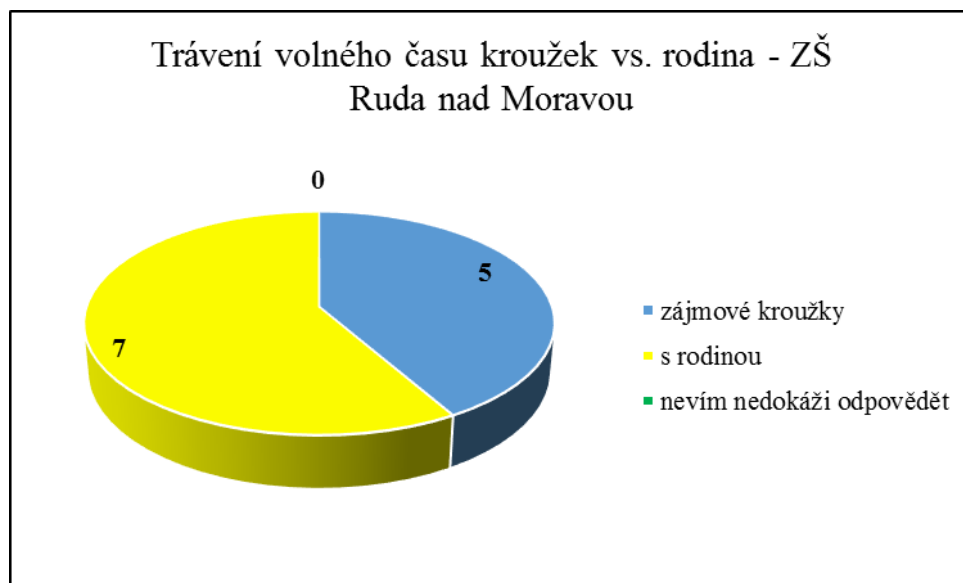

Z grafu 16 vyplývá, že v základní škole v Šumperku uváděli žáci, že by raději trávili volný čas s rodinou a než navštěvovali vybrané zájmové kroužky. Možnost, že neví, nedokáží posoudit, ne zvolil nikdo.

Tabulka 16 Trávení volného času kroužek vs. rodina - ZŠ Ruda nad Moravou [vlastní]

	Počet žáků
zájmové kroužky	5
s rodinou	7
nevím nedokáži odpovědět	0
celkem	12

Graf 17 Trávení volného času kroužek vs. rodina - ZŠ Ruda nad Moravou [vlastní]

V základní škole v Rudě nad Moravou žáci nejčastěji udávali, že ano, trávili by volný čas s rodinou, ale někteří raději navštěvují zájmové kroužky. Pro ano bylo celkem 5 respondentů a pro ne 7. Možnost, že neví, nedokáží posoudit, ne zvolil nikdo.

Z průzkumu vyplývá, že mladší žáci 9. tříd raději tráví čas s rodiči, ale starší žáci volí jiné aktivity, jak tento volný čas strávit.

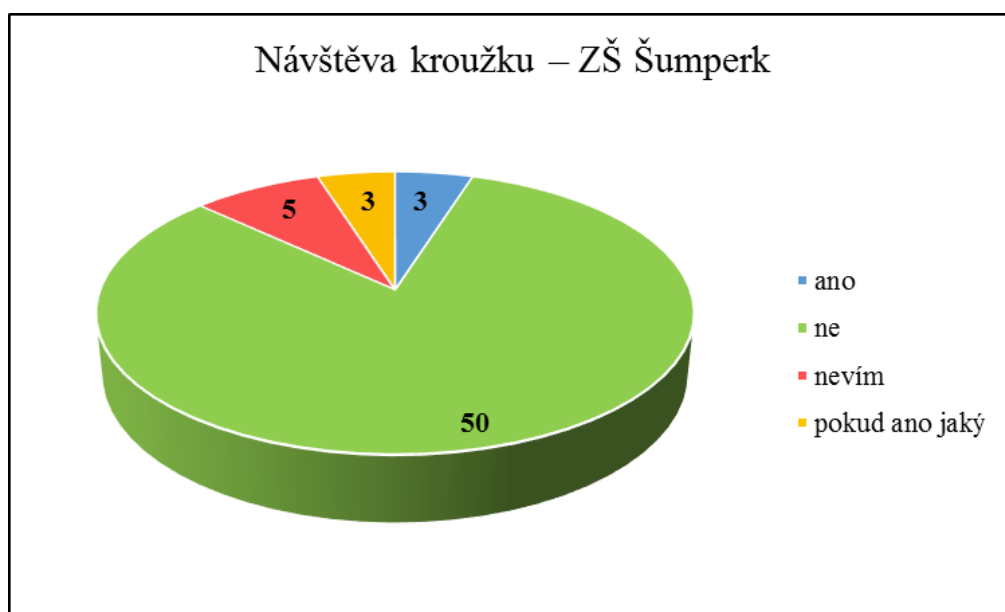
Otázka č. 8: Přeješ si navštěvovat nějaký kroužek, ale rodiče ti to nedovolí?

Tato otázka je otázkou kombinovanou, respondenti měli na výběr ze třech možností – ano, ne, nevím a dále dopsat, pokud odpověděli ano, tak jaký kroužek by rádi navštěvovali a rodiče jim to nedovolí.

Tabulka 17 Návštěva kroužku – ZŠ Dr. E. Beneše Šumperk [vlastní]

	Počet žáků
ano	3
ne	50
nevím	5
pokud ano jaký	3
celkem	61

Graf 18 Návštěva kroužku – ZŠ Dr. E. Beneše Šumperk [vlastní]

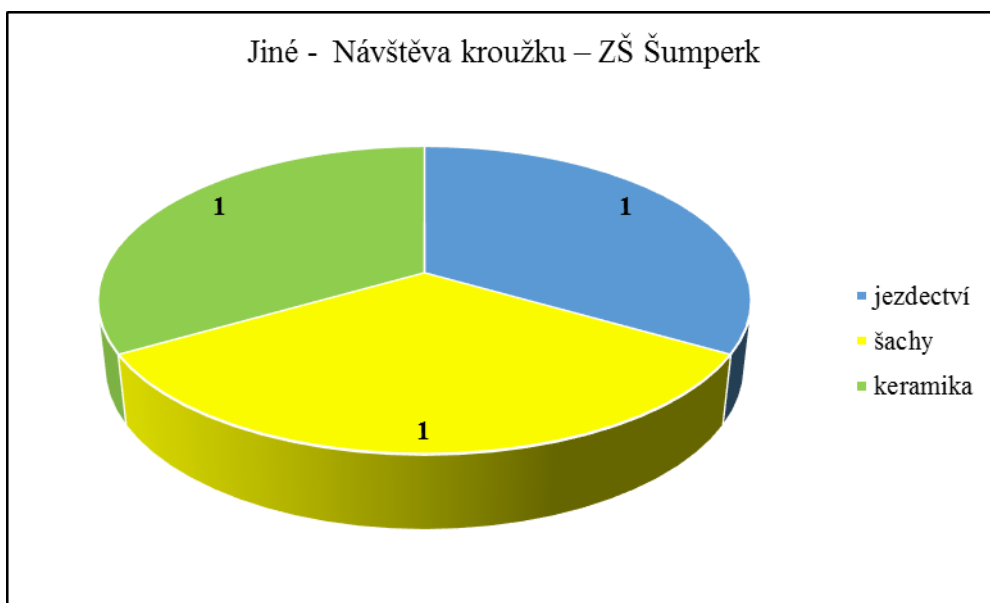

Na tuto otázku odpovídali opět žáci téměř shodně. Častěji uváděli, že ne. Pro ano byli celkem 3 žáci, jaké kroužky by rádi navštěvovali, ukazuje graf 19.

Tabulka 18 Jiné - Návštěva kroužku – ZŠ Dr. E. Beneše Šumperk [vlastní]

	Počet žáků
jezdectví	1
šachy	1
keramika	1
celkem	3

Graf 19 Jiné - Návštěva kroužku – ZŠ Dr. E. Beneše Šumperk [vlastní]

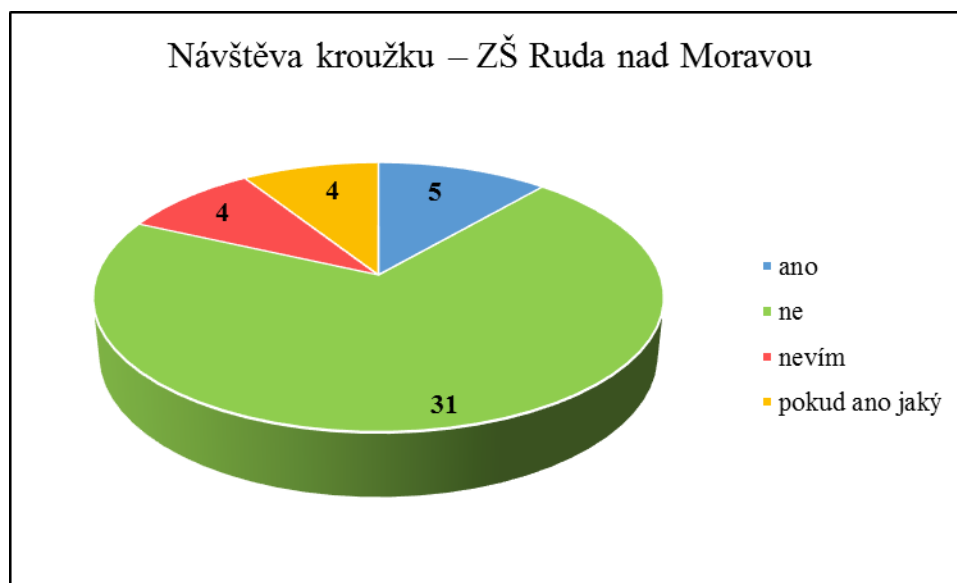

Žáci zde mohli dopsat, jaký kroužek by raději navštěvovali a rodiče jim to nedovolí. Objevily se odpovědi jako jezdeckví, šachy a keramiku, všechny varianty měli shodný počet žáků, a to jeden.

Tabulka 19 Návštěva kroužku – ZŠ Ruda nad Moravou [vlastní]

	Počet žáků
ano	5
ne	31
nevím	4
pokud ano jaký	4
celkem	44

Graf 20 Návštěva kroužku – ZŠ Ruda nad Moravou [vlastní]

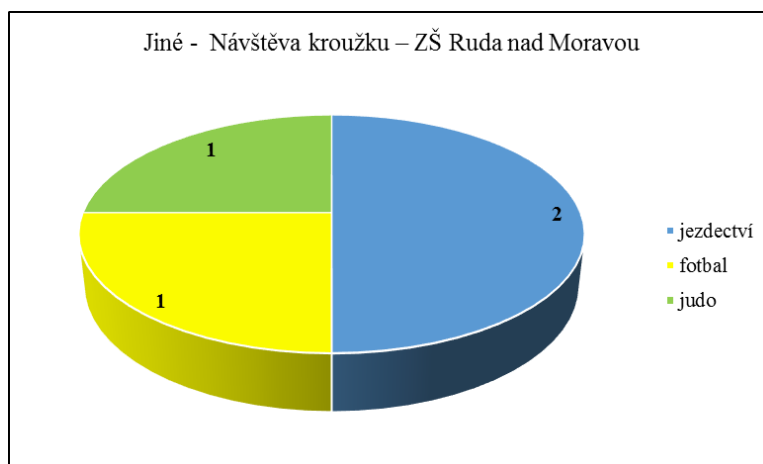

Žáci základní školy v Rudě nad Moravou nejčastěji odpovídali, že *ne*, nepřáli by si navštěvovat kroužek, který by jim rodiče nedovolili. Z grafu je jasně vidět poměr odpovědí, pro *ne* bylo 31 respondentů a pro *ano* pouze 4. Objevily se i čtyři možnosti, že *ano*, u každé bylo napsáno jaký by si přáli navštěvovat, viz. graf 21.

Tabulka 20 Jiné - návštěva kroužku – ZŠ Ruda nad Moravou [vlastní]

	Počet žáků
jezdectví	2
fotbal	1
judo	1
celkem	4

Graf 21 Jiné - návštěva kroužku – ZŠ Ruda nad Moravou [vlastní]

Mezi odpověďmi, které kroužky by si přáli navštěvovat a rodiče jim to nedovolí, byli například: jezdeckví na koni, fotbal a judo.

Z průzkumu vyplývá, že žáci devátých tříd, kteří bydlí ve městě, jsou spokojeni s tím kroužkem, který si sami vybrali. Nicméně se objevily i názory, že by rádi navštěvovali kroužek a rodiče jim to nedovolí, zejména jde o kroužky finančně nákladné a časově náročné.

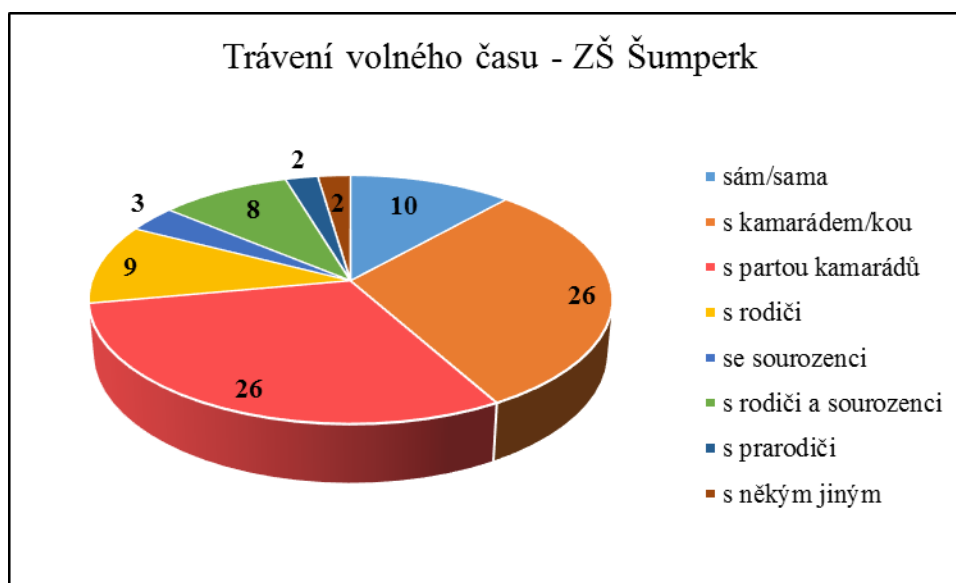
Otázka 9: S kým nejraději trávíš volný čas?

Tato otázka je také otázkou kombinovanou. Kromě zvolených možností, jako sám/sama, s kamarádem/s kamarádkou, s partou kamarádů, s rodiči, se sourozenci, s rodiči a sourozenci a s prarodiči ještě mohli uvést dle svého uvážení, s kým jiným ještě tráví nejraději volný čas.

Tabulka 21 Trávení volného času – ZŠ Dr. E. Beneše Šumperk [vlastní]

	Počet žáků
sám/sama	10
s kamarádem/kou	26
s partou kamarádů	26
s rodiči	9
se sourozenci	3
s rodiči a sourozenci	8
s prarodiči	2
s někým jiným	2
celkem	86

Graf 22 Trávení volného času – ZŠ Dr. E. Beneše Šumperk [vlastní]

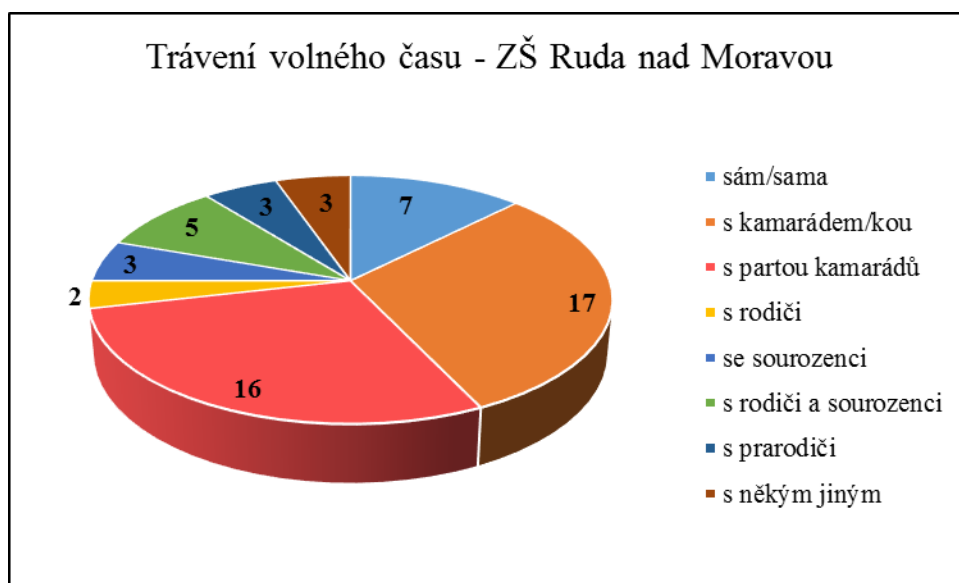

Žáci ze základní školy v Šumperku zadávali do dotazníku, s kým nejraději tráví volný čas, objevily se odpovědi rozdílné věku. Žáci uvedli celkem 26x, že volný čas tráví s kamarádem/kamarádkou a s rodiči a sourozenci, 9x byla uvedena odpověď, že nejraději tráví čas s rodiči. Tři žáci uvedli, že volný čas tráví s prarodiči. Další nejčastěji odpověď, a to že volný čas tráví nejraději s kamarádem/kamarádkou nebo s partou kamarádů. Deset žáků uvedlo, že nejraději tráví volný čas sami a 3x bylo zadáno trávení volného času se sourozenci a s rodiči.

Tabulka 22 Trávení volného času – ZŠ Ruda nad Moravou [vlastní]

	Počet žáků
sám/sama	7
s kamarádem/kou	17
s partou kamarádů	16
s rodiči	2
se sourozenci	3
s rodiči a sourozenci	5
s prarodiči	3
s někým jiným	3
celkem	56

Graf 23 Trávení volného času – ZŠ Ruda nad Moravou [vlastní]

Žáci ze základní školy v Rudě nad Moravou tráví nejčastěji volný čas s kamarádem/kamarádkou, celkem tuto možnost zadávali do dotazníku 17x, 7x uvedli, že volný čas rádi tráví sami, 16x s partou kamarádů, 3x se sourozenci, 5x s rodiči a sourozenci a 3x s prarodiči. Třikrát bylo vyplněno, že tráví volný čas s někým jiným a jeden žák doplnil, že s bratrancem a sestřenicí. Dále při zadávání někoho jiného uvedli 2x matku, jejího přítele a vlastní sestru.

Tabulka 23 Jiné – trávení volného času – ZŠ Ruda nad Moravou [vlastní]

	Počet žáků
bratranec a sestřenice	1
matka, její přítel, vlastní sestra	2
cekem	3

Graf 24 Jiné – trávení volného času – ZŠ Ruda nad Moravou [vlastní]

Z průzkumu vyplývá, že výběr trávení volného času žáků devátých tříd základních škol je ovlivněn věkem, také tím, s kým nejčastěji tráví volný čas a jaké mají doma zázemí. Čtrnáctiletí žáci rádi tráví čas s kamarády, ale i s rodiči a prarodiči. Pokud dítě vyrůstá v úplné rodině, je ovlivněn i ostatními členy rodiny. Určitě se nevyhne trávení času s nimi, ale je zcela přirozené, že svůj čas netráví jen s rodinou, ale se svými vrstevníky. U starších žáků devátých škol bylo vidět, že volný čas raději tráví s kamarády a s partou kamarádů. Vždyť vliv vrstevnické skupiny umožňuje uspokojovat potřebu žít pospolu, tato potřeba je v tomto věku obzvlášť důležitá. Vždyť kamarádi představují pro dospívající mládež přirozenou formu v jejich životě.

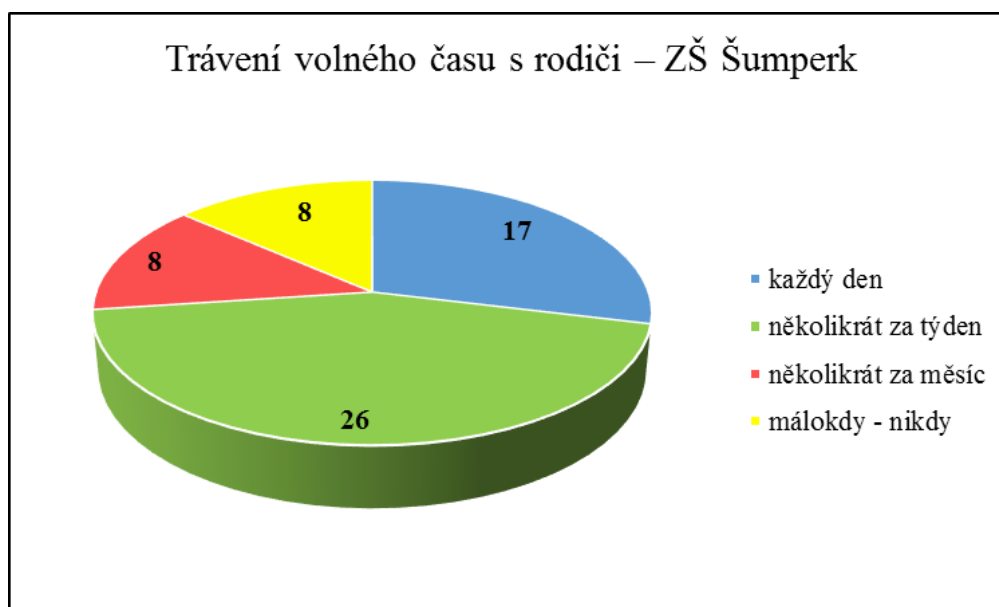
Otázka 10: Jak často trávíš volný čas s rodiči?

Tato otázka je otázka uzavřená, respondenti měli jasné možné odpovědi, a to každý den, několikrát za týden, několikrát za měsíc a málokdy-nikdy.

Tabulka 24 Trávení volného času s rodiči – ZŠ Dr. E. Beneše Šumperk [vlastní]

	Počet žáků
každý den	17
několikrát za týden	26
několikrát za měsíc	8
málokdy - nikdy	8
celkem	59

Graf 25 Trávení volného času s rodiči – ZŠ Dr. E. Beneše Šumperk [vlastní]

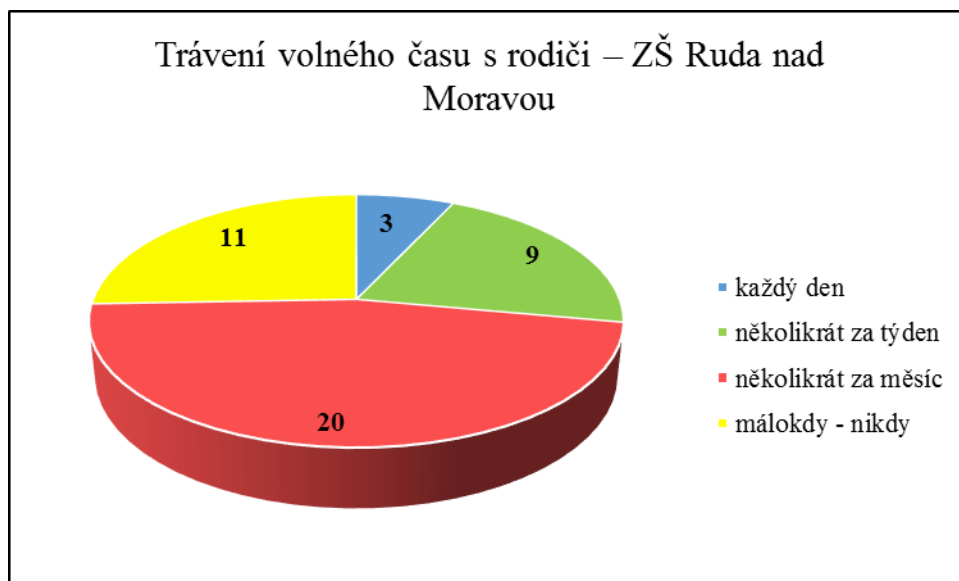

Tato otázka nám přibližuje, kolik času tráví dospívající mládež s rodiči. Žáci základní školy v Šumperku uváděli 17x, že tráví volný čas s rodiči každý den, 26x uvedli, že několikrát za týden a 8x zadali, že několikrát za měsíc a málokdy-nikdy.

Tabulka 25 Trávení volného času s rodiči – ZŠ Ruda nad Moravou [vlastní]

	Počet žáků
každý den	3
několikrát za týden	9
několikrát za měsíc	20
málokdy - nikdy	11
celkem	43

Graf 26 Trávení volného času s rodiči – ZŠ Ruda nad Moravou [vlastní]

Žáci, kteří navštěvují základní školu v Rudě nad Moravou, odpovídali podobně, jako žáci ze šumperské základní školy. Možnost, že tráví volný čas s rodiči každý den, uvedli celkem 9x. Nejčastěji se objevuje možnost, že tráví volný čas několikrát za měsíc a několikrát za týden, a to v poměru 20:11. Pro variantu, že netráví volný čas, byli 3 žáci.

Z průzkumu vyplývá, že společně strávený čas s rodiči mizí s přibývajícím věkem. Z hlediska socializačního procesu je důležité, že si dospívající mládež uvědomuje přítomnost svých vrstevníků. Vnímá je a proces socializace může v tomto věku pokračovat.

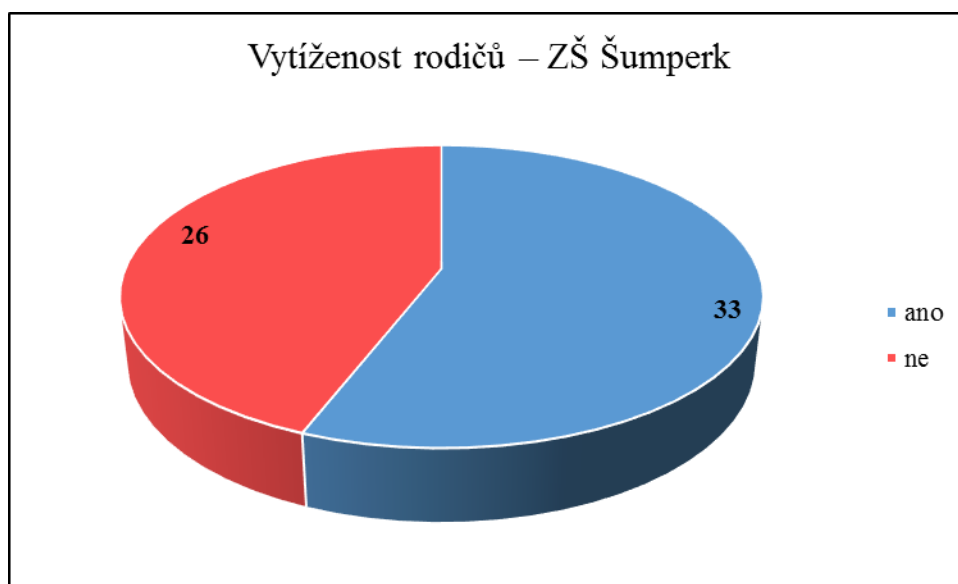
Otázka 11: Jsou rodiče pracovně nebo jinak vytížení, že na tebe nemají dostatek času, myslím tím dobu mimo vyučování?

Tato otázka je otázkou uzavřenou, žáci na ni odpovídali, zda na ně mají rodiče čas v rámci volného času.

Tabulka 26 Vytíženost rodičů – ZŠ Dr. E. Beneše Šumperk [vlastní]

	Počet žáků
ano	33
ne	26
celkem	59

Graf 27 Vytíženost rodičů – ZŠ Dr. E. Beneše Šumperk [vlastní]

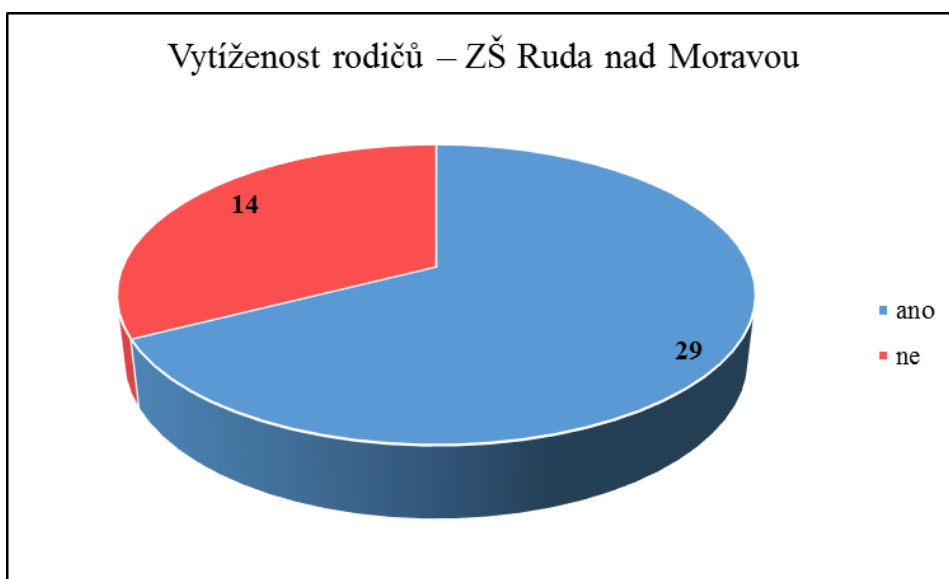

Tato otázka nám podkryje fakt, zda jsou rodiče jakkoli vytížení, a proto nemají na svoje děti dostatek času a nevěnují se jim. Žáci uvedli celkem 33x *ano* a 26x *ne*.

Tabulka 27 Vytíženost rodičů – ZŠ Ruda nad Moravou [vlastní]

	Počet žáků
ano	29
ne	14
celkem	43

Graf 28 Vytíženost rodičů – ZŠ Ruda nad Moravou [vlastní]

Žáci základní školy v Rudě nad Moravou uvedli celkem 29x, že na ně rodiče mají dostatek času a 14x, že ne, nemají na ně tolik času.

Z průzkumu vyplývá, že z pohledu dospívající mládeže mají rodiče dostatek času na to, aby se svými dětmi trávili volný čas. Nicméně se objevily i názory, že rodiče jsou pracovně či jakkoli zaneprázdnění a nemají na své děti tolik času. Jestli dospívající mládež stojí o to, aby s nimi rodiče trávili více času ve volném čase, je i nadále otevřená otázka.

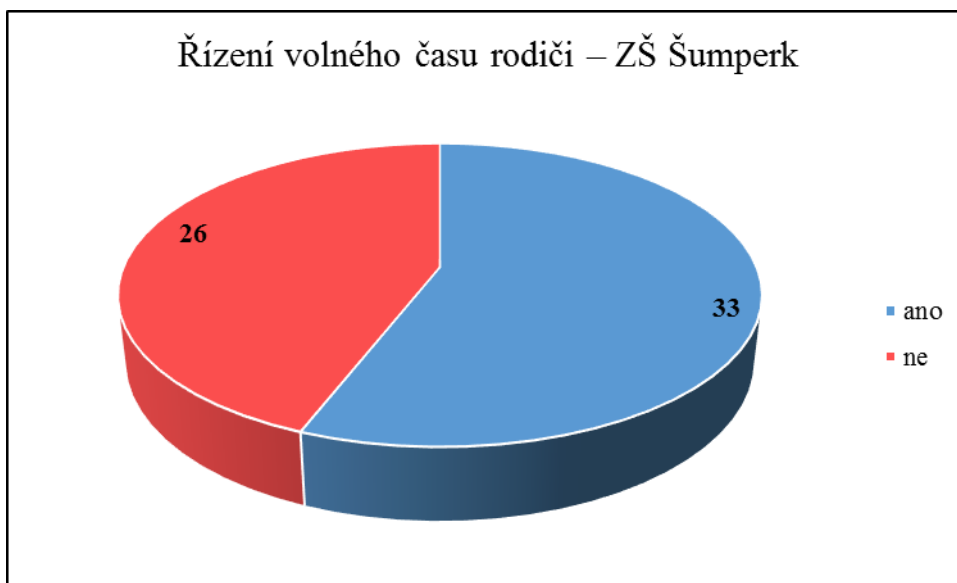
Otázka č. 12: Řídí ti rodiče tvůj volný čas strávený s kamarády, zábavou, myslím tím, pokud musíš mít hotové nejprve povinnosti (domácí, školní), a potom je teprve čas na zábavu, kamarády?

Tato otázka je také otázkou uzavřenou, žáci měli odpovědět, zda musí nejprve splnit domácí či školní povinnosti a pak se mohou věnovat své zábavě dle vlastní volby.

Tabulka 28 Řízení volného času rodiči – ZŠ Dr. E. Beneše Šumperk [vlastní]

	Počet žáků
ano	33
ne	26
celkem	59

Graf 29 Řízení volného času rodiči – ZŠ Dr. E. Beneše Šumperk [vlastní]

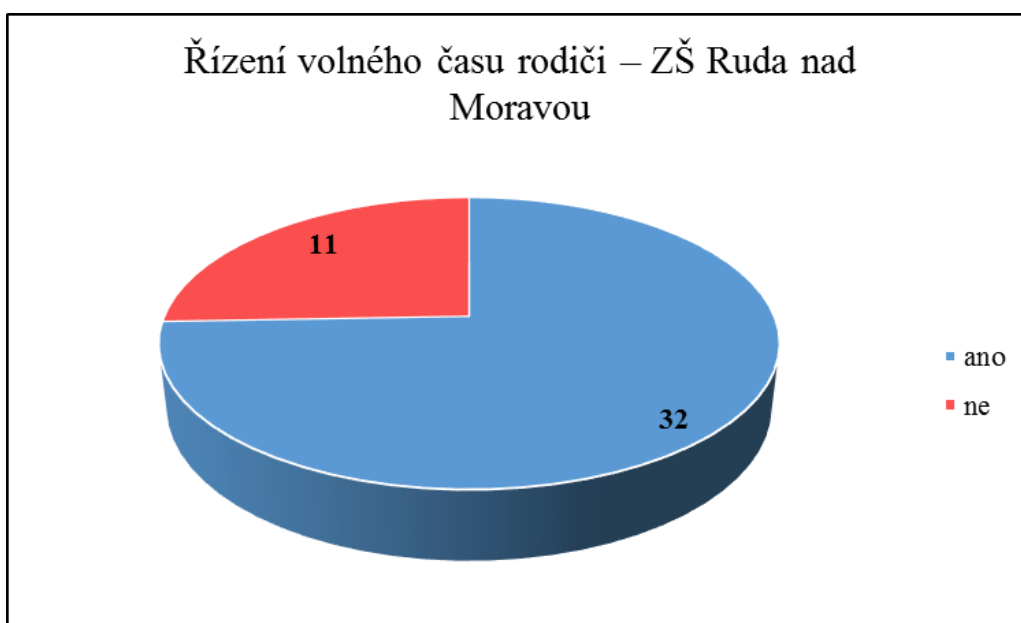

Na tuto otázku uváděli žáci základní školy v Šumperku, že ano, a to celkem 33x. Celkem 26x uvedli, že ne, rodiče jim strávený čas s kamarády neřídí.

Tabulka 29 Řízení volného času rodiči – ZŠ Ruda nad Moravou [vlastní]

	Počet žáků
ano	32
ne	11
celkem	43

Graf 30 Řízení volného času rodiči – ZŠ Ruda nad Moravou [vlastní]

Žáci ze základní školy v Rudě nad Moravou udávali ano celkem 32x a ne celkem 11x.

Z průzkumu vyplývá, že rodiče svoje děti vychovávají, vedou je k povinnostem. Nejprve jsou to malé povinnosti, které musí být splněny a potom je čas na zábavu, na kamarády.

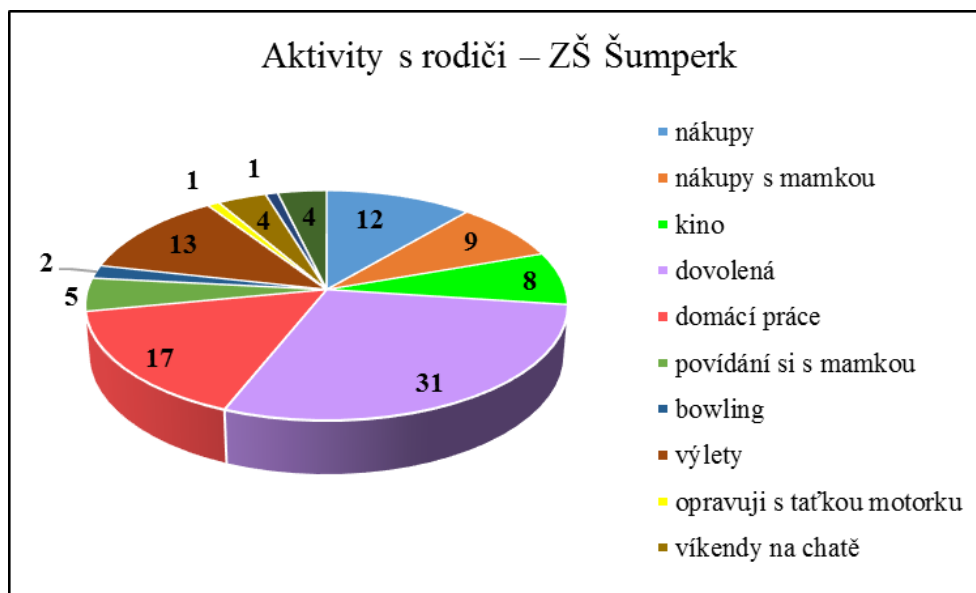
Otázka č. 13: Pokud s rodiči trávíš volný čas, jakými aktivitami?

Tato otázka je zcela otázkou otevřenou. Žáci zde mohli napsat, jaké aktivity tráví s rodiči ve svém volném čase.

Tabulka 30 Aktivity s rodiči – ZŠ Dr. E. Beneše Šumperk [vlastní]

	Počet žáků
nákupy	12
nákupy s mamkou	9
kino	8
dovolená	31
domácí práce	17
povídání si s mamkou	5
bowling	2
výlety	13
opravuji s taškou motorku	1
víkendy na chatě	4
sledování TV	1
restaurace	4
celkem	107

Graf 31 Aktivity s rodiči – ZŠ Dr. E. Beneše Šumperk [vlastní]

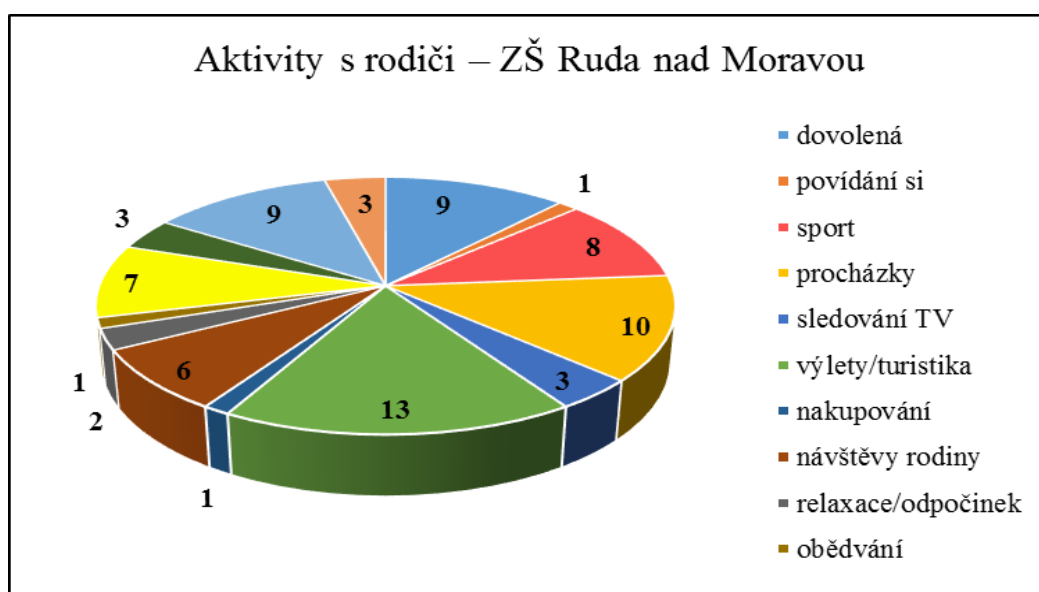
Předposlední otázka se týkala názorů dospívající mládeže na společný čas strávený s rodiči, s rodinou. Žáci odpovídali, že společně chodí do kina (8x), pomáhají s domácími pracemi (17x), povídají s mamkou (5x), společně nakupují (12x), tráví spo-

lečně čas na dovolené (31x), jezdí na výlety (13x) a jezdí na společné víkendy na chatu (4x), hrají bowling (2x), navštěvují restaurace (4x).

Tabulka 31 Aktivity s rodiči – ZŠ Ruda nad Moravou [vlastní]

	Počet žáků
dovolená	9
povídání si	1
sport	8
procházky	10
sledování TV	3
výlety/turistika	13
nakupování	1
návštěvy rodiny	6
relaxace/odpočinek	2
obědvání	1
domácí práce	7
pečení	3
práce na zahradě	9
kino	3
celkem	76

Graf 32 Aktivity s rodiči – ZŠ Ruda nad Moravou [vlastní]

Žáci ze základní školy v Rudě nad Moravou uváděli, že společně s rodiči tráví čas na dovolené (9x), sportují (8x), povídají si (1x), chodí na procházky (10x), navštěvují rodiny (6x), pomáhají s domácími pracemi (7x), pečou cukroví (3x), pomáhají na zahradě (9x) a navštěvují kino (3x).

Z průzkumu vyplývá, že mladší žáci devátých tříd tráví s rodiči více volného času různými aktivitami, záleží na bydlišti a na finančních možnostech. Starší žáci již vynechávají aktivity, jako nákupy, dovolená, povídání si, procházky, návštěva kina, sledování TV. Tito žáci mají své zájmy, které se snaží upřednostňovat a záleží na rodičích, jaké aktivity svým dětem nabídnou a jestli vůbec dospívající mládež stojí o společně strávený čas s rodinou/rodiči.

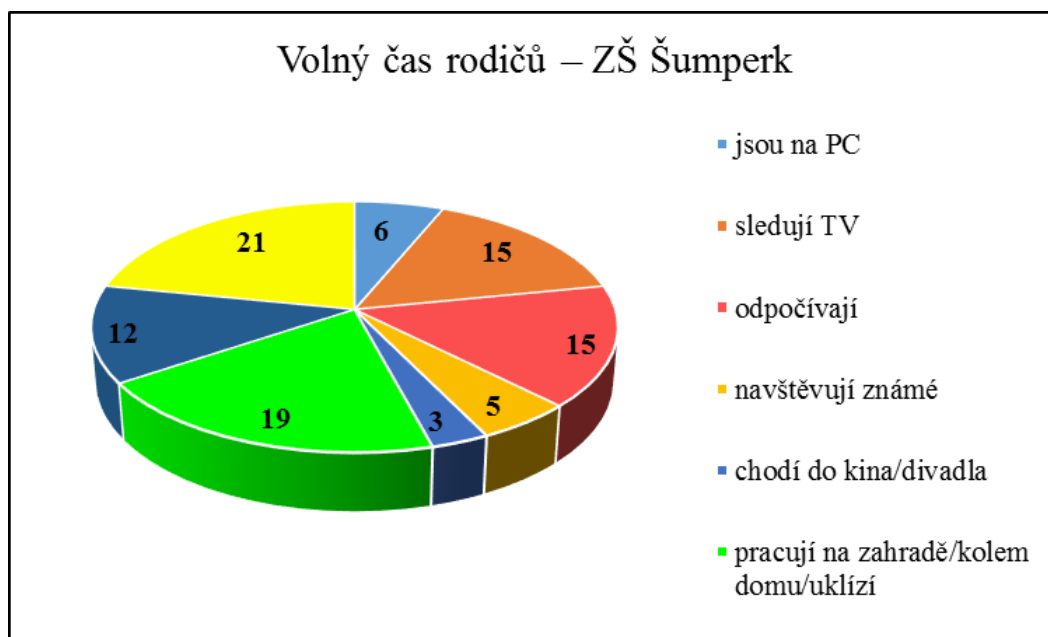
Otázka č. 14: Jak tráví volný čas tvoji rodiče (můžeš napsat více možností)

Poslední otázka je otázkou kombinovanou. Respondenti na ni odpovídali, jak tráví volný čas jejich rodiče, zda sportují, tráví volný čas na počítači, sledují televizi, odpočívají, navštěvují známé, chodí do kina, divadla, pracují na zahradě, kolem domu, nebo uklízí, zda chodí do hospody, restaurace, nebo zda nemají žádný volný čas, protože pracují.

Tabulka 32 Volný čas rodičů – ZŠ Dr. E. Beneše Šumperk [vlastní]

	Počet žáků
jsou na PC	6
sledují TV	15
odpočívají	15
navštěvují známé	5
chodí do kina/divadla	3
pracují na zahradě/kolem domu/uklízí	19
navštěvují hospody/restaurace	12
nemají volný čas, pracují	21
celkem	96

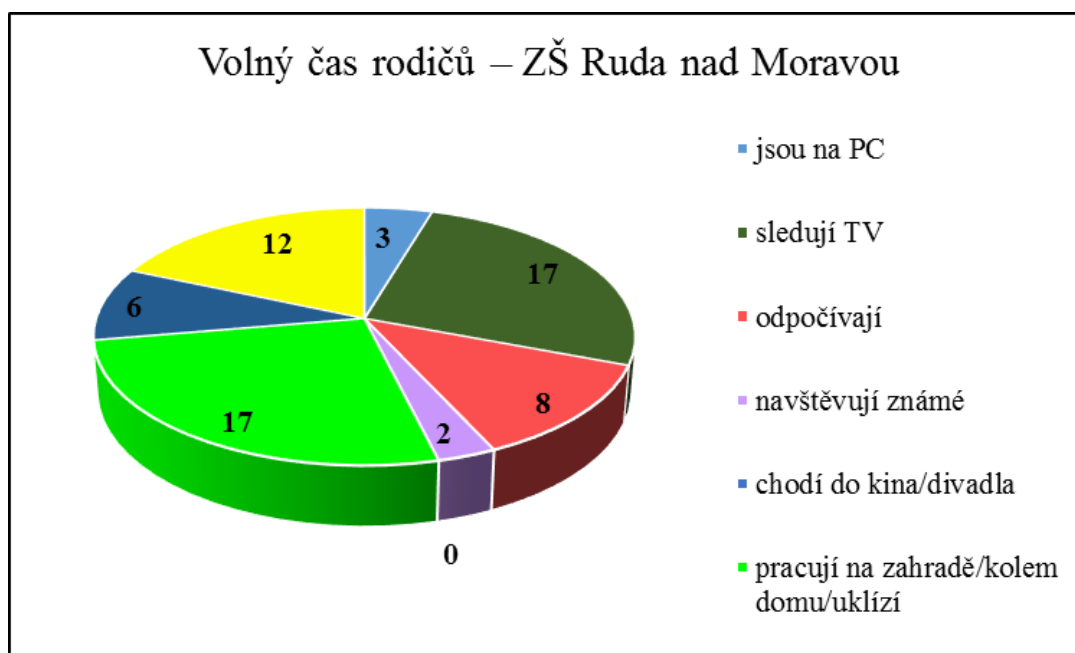
Graf 33 Volný čas rodičů – ZŠ Dr. E. Beneše Šumperk [vlastní]

Tabulka 33 Volný čas rodičů – ZŠ Ruda nad Moravou [vlastní]

	Počet žáků
jsou na PC	3
sledují TV	17
odpočívají	8
navštěvují známé	2
chodí do kina/divadla	0
pracují na zahradě/kolem domu/uklízí	17
navštěvují hospody/restaurace	6
nemají volný čas, pracují	12
celkem	65

Graf 34 Volný čas rodičů – ZŠ Ruda nad Moravou [vlastní]

Z grafů 33 a 34 vyplývá, že rodiče žáků devátých tříd základních škol tráví volný čas dle svých zájmů a možností. Někteří se odreagovávají posezením s přáteli, jiní u televize, počítače, druzí pracují na zahradě. Každý má tu svou aktivitu, která mu vyhovuje a u které vypne a odpočívá. Ale jsou i tací, kteří pracují a jejich pracovní aktivity se promítnou do celého dne a následně nemají čas na své další zájmové aktivity.

Z průzkumu vyplývá, že rodiče žáků devátých tříd na vybraných základních školách tráví volný čas v rámci svých povinností. Je těžké vyjmenovat všechny zájmy rodičů, ale žáci se s touto otázkou poprali velmi obstojně. Uváděli zájmy, které jejich rodiče mají během volného času, je pochopitelné, že kdo bydlí na vesnici, má plno práce kolem domu, na zahradě, kdežto ve městě jsou aktivity různé, rodiče navštěvují své známé, jdou na kávu k přátelům, nebo posedí v hospodě či restauraci. Pracovní vytíženost je asi v dnešní době pochopitelná, ruku na srdce, kdo v dnešní době nedělá na směny, nebo nemusí být v práci déle. Na druhou stranu odpočine, sledování TV a i trávení času na PC patří k odreagování se, záleží pak, kolik času denně člověk stráví u těchto aktivit, aby se nejednalo už o závislost.

7 DISKUSE

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit, jak tráví dospívající mládež svůj volný čas a v jaké míře je v tomto ohledu ovlivňuje rodina.

První průzkumnou otázkou práce bylo, zda má dospívající mládež zájem trávit volný čas s rodinou? Dospívající mládež je ve věku, kdy pomalu opadá potřeba trávit volný čas s dospělými, respektive s rodiči. Z průzkumu vyplývá, že žáci devátých tříd základních škol tráví volný čas různými aktivitami. Pokud respondenty srovnáme věkově, vidíme, že většina žáků má 15 let. V tomto věku se většina respondentů věnuje stejným aktivitám. Jedná se o sportovní aktivity, trávení volného času s kamarády, ale i s partou kamarádů, navštěvují kroužky, hrají hry na PC, tráví čas na internetu, nebo na sociálních sítích. Žáci v deváté třídě jsou ve věku, kdy mnozí prožívají první zamilování, první lásky a pochopitelně se to promítne při výběru trávení volného času. Do popředí přichází nejen kamarádi, ale i případní partneři. Pokud se podívám na otázku, s kým nejčastěji tráví dospívající mládež volný čas, musím se podívat i na to, jak jej tráví. Protože od toho, jak tráví mládež volný čas, se odvíjí i s kým jej tráví. Dospívající mládež z vesnice tráví volný čas dostupnými zájmovými aktivitami, které jim tato lokalita nabízí. Nejčastěji respondenti uváděli fotbal, cyklistiku, florbal a aerobik. Mládež z města má více možností, jak trávit volný čas a také s kým jej bude trávit. Respondenti uváděli, že tráví volný čas aktivitami, jako jsou: karate, judo, tenis, florbal. Trávení volného času s rodiči ustupuje, protože v tomto věku žáci tráví více času s vrstevnickou skupinou a aktivitami mimo rodinné zázemí.

Z průzkumu vyplývá, že s rodiči volný čas tráví minimální počet dospívajících. Zde je vidět, že zájem trávit volný čas s rodinou s přibývajícím věkem klesá. Výběr zájmových aktivit si žáci volí sami, rodiče nechávají své děti rozhodnout se, jak bude trávit volný čas. První průzkumná otázka se potvrdila, v tom, že dospívající mládež má zájem trávit volný čas s rodinou, i přes to, že více času stráví jinými aktivitami a se svými vrstevníky.

Druhou průzkumnou otázkou práce bylo, zda má pracovní nebo jiné vytížení rodičů vliv na čas strávený s dospívajícími dětmi? Volný čas rodičů je ovlivněn několika hledisky. Bez pochyby má na trávení volného času rodičů vliv bydliště, pracovní zaměření, ale i samotné zájmové aktivity rodičů. Zajímavé je zjištění, že respondenti v dotazníku uváděli, že by raději trávili volný čas s rodinou, než v zájmovém kroužku. Mnohdy děti navštěvují kroužek s tím, že na ně rodiče nemají čas. Mezi společné aktivity s rodiči žáci uváděli nejčastěji společný čas strávený na dovolené, výlety, procházky, nakupování, návštěvu kina a restaurace, sledování TV a sportovní aktivity. V dotazníku byla položena otázka, zda rodiče řídí volný čas svých dětí strávený se svými vrstevníky, nebo zábavou. Žáci odpovídali, že ano, rodiče svoje děti vychovávají a vedou je k plnění svých povinností.

Jak vidíme z průzkumu, rodiče žáků mají i jiné zájmy. Na prvním místě jsou domácí práce a práce na zahradě, kolem domu a dále pracovní vytížení v zaměstnání. Proto již nemají tolik volného času na své děti. Pracovní vytížení se v současné době objevuje u dospělých častěji. Rodiče dojíždí do zaměstnání, zůstávají déle v práci, povinností, co musí splnit, je čím dál více. Odpočinek rodičů uváděli nejčastěji žáci z města. Na vesnici se více pracuje na zahradě, okolo domu a podobně. Druhá průzkumná otázka se potvrdila v tom, že rodiče jsou pracovně a jinak vytížení, a proto mají méně času věnovat se svým dětem ve volném čase.

ZÁVĚR

Bakalářská práce měla za cíl prozkoumat, jak tráví dospívající mládež svůj volný čas a v jaké míře je v tomto ohledu ovlivňuje rodina. Smyslem práce bylo objasnit, zda dospívající mládež je ovlivňována rodiči při volbě způsobu trávení volného času. Práce byla rozdělena na část teoretickou a na část praktickou.

Pomocí odborné literatury jsem v teoretické části zpracovala následující témata. První kapitola pojednává o volném čase, krátce jsem zmínila vývoj volného času, jaké jsou pohledy na volný čas, jaké má funkce a jak je výchova ovlivňuje. Druhá kapitola se zaměřuje na výchovu mimo vyučování. Jaké požadavky jsou kladeny na výchovu mimo vyučování a jaké instituce existují pro výchovu mimo vyučování. Poslední podkapitola pojednává o postavení rodiny mezi výchovnými činiteli ve volném čase. Na tuto podkapitulu navazuje kapitola třetí, která se zaměřuje na rodinu. Zde je vysvětleno několik základních pojmů, jako funkce rodiny, vývojové fáze rodiny, rodinné tradice, výchovné chyby v rodinách a vliv rodinného prostředí na trávení volného času. Poslední kapitola teoretické části se zabývá pojmem střední školní věk, a jakým úskalím se může dnešní dospívající mládež setkat.

V praktické části jsem zjistila, že volný čas musíme správně uchopit, naučit se přijímat nové a nové podněty a pracovat s možnými alternativami, jak smysluplně trávit volný čas. Protože jak jej trávíme v dospělosti, tak předáváme určitý způsob životního stylu svým dětem. Je třeba se vyvarovat chyb, které si možná neseme od svých rodičů a možná i nechtěně je předáváme dál svým dětem.

Průzkum ukázal velmi zajímavé rozdíly v názorech dospívající mládeže na trávení volného času. Respondenti uváděli, že nejraději tráví volný čas se svými vrstevníky, ať už s kamarádem, kamarádkou, nebo s partou kamarádů. Na druhou stranu, zda by raději trávili s rodinou nebo v zájmovém kroužku, odpovídali, že by raději trávili volný čas s rodinou. Možná je to tím, že děti mají plně vytížené rodiče a aby nebyly doma sami, nebo aby nepodlehly špatným vlivům, navštěvují zájmový kroužek.

Velmi kladně hodnotím skutečnost, že rodiče nechávají pouze na svých dětech, jaký zájmový kroužek budou navštěvovat. Ano, je to asi lepší, ale je dobré si najít na své dítě

čas, sednout si s ním a popovídat si, co za celý den prožilo. Protože jak již bylo zmíněno, tak jak vychováváme my své děti, budou jednou ony vychovávat další generaci.

PŘEHLED POUŽITÝCH ZDROJŮ

POUŽITÁ LITERATURA

1. ALDORTOVÁ, Naomi. *Vychováváme děti a rosteme s nimi*. Práh s.r.o., 2010. 232 s. ISBN 978-80-7252-287-3.
2. COVEY, Richards, Stephen. *7 návyků spokojené rodiny*. Nakladatelství: Management Press, 2017. 392 s. ISBN 978-80-7261-482-0.
3. ECKERTOVÁ, Lenka, DOČEKAL, Daniel. *Bezpečnost dětí na internetu*. 1. vyd. Nakladatelství: Computer Press v Brně, 2013. 224 str., ISBN 978-80-251-3804-5.
4. FISCHER, Slavomil, ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie*. Grada Publishing, a.s., 2009. 224 s. ISBN 978-247-2781-3.
5. HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. 1. vyd. Portál, s.r.o. Praha, 2004. 232 s. ISBN 80-7178-838-0.
6. HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 1.vyd. Praha: Portál, 2004. 176 s. ISBN 80-7178-927-5.
7. CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
8. KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. Nakladatelství: Paido 2011. 101 s. ISBN 978-80-7315-223-9.
9. KRAUS, Blahoslav. *Společnost, rodina a sociální deviace*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudemus, 2014. 158 s. ISBN 978-80-7435-411-3.
10. MACEK, Petr. *Adolescence*. Portál, s.r.o. Praha, 2003. 144 s. ISBN 80-7178-747-7.

11. MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1992. 215 s. ISBN 80-04-25236-2.
12. MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Avicenum nakladatelství, n.p. 1989. 335 s. ISBN 08-056-89.
13. MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Sociologické nakladatelství Praha, 1993. 124 s. ISBN 80-901424-7-8.
14. ROCH, Pavla (Le). *Sedm největších rodičovských omylů*. 2. vyd. Portál, s.r.o. Praha, 2014. 184 s. ISBN 978-80262-0596-8.
15. PÁVKOVÁ, Jiřina, et al. *Pedagogika volného času: (teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času)*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. 229 s. ISBN 80-7178-295-5.
16. PRCHAL, Josef. *Vychováváme děti*. Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 191 s. ISBN 14-520-88.
17. SPOUSTA, Vladimír, et al. *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. Masarykova univerzita Brno, 1994. 183 s. ISBN 80-210-1007-X.
18. SVOBODA, Jan, NĚMCOVÁ, Leona. *Krizové situace výchovy a výuky*. TRITON v Praze, 2015. 221 s. ISBN 978-7387-935-8.
19. ŠTĚCH, Stanislav, ŠAŠKOVÁ, Ludmila. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999. 128 s. ISBN 80-7178-249-1.
20. VANČUROVÁ, Eva. *Úvahy o dětech a lidech v rodině*. Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 144 s. ISBN 14-498-87.
21. VAŽANSKÝ, Mojmír. *Základy pedagogiky volného času*. 2. Vyd. Print-Typia, spol. s.r.o., Brno, 2001. 175 s. ISBN 80-86384-00-4.
22. VIŠŇOVSKÝ, Ľudovít. *Základy rodinnej výchovy*. Vydavateľ: Univerzita Mateja Bela, Pedagogická fakulta Banská Bystrica, 2007. 198 s. ISBN 978-80-8083-443-2.

POUŽITÉ ČASOPISY

1. *Sociální práce: Děti a internet – pohled z praxe kurátorky pro děti a mládež*. Helena Kratochvílová. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2013, roč. 13, č. 3. ISSN 1213-6204.

POUŽITÉ ZDROJE

1. JAK NA INTERNET.CZ. *Závislost na internetu* [online]. 2017 [cit. 31. 5. 2017]. Dostupné z: <https://www.jaknainternet.cz/page/1700/zavislost-na-internetu/>
2. JOURNAL OF HUMAN SCIENCES. *An examination of adolescents' attitudes towards leisure activities* [online]. 2015 [cit. 22. 5. 2017]. Dostupné z: <https://www.insanbilimleri.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/3356>
3. OSN.CZ. *Úmluva o právech dítěte* [online]. [cit. 31. 5. 2017]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-ditete.pdf>
4. PONTIS.CZ. *Veřejný závazek*. [online]. 2017 [cit. 31. 5. 2017]. Dostupné z: http://www.pontis.cz/e_download.php?file=data/editor/3cs_1.pdf&original=ve%C5%99ejn%C3%A1+zak%C3%A1zka.pdf
5. ZÁKON PRO LIDI. Zákon č. 108/2006 Sb. [online], [cit. 31. 5. 2017]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108#cast3>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 Průzkumný dotazník.....	77
Příloha 2 Žádosti o povolení průzkumného šetření v ZŠ Ruda nad Moravou a v ZŠ Dr. E. Beneše v Šumperku.....	80

Příloha 1 Průzkumný dotazník

PRŮZKUMNÝ DOTAZNÍK

Jmenuji se Andrea Kogejová, studuji obor Sociální pedagogika na CMTF v Olomouci. Chtěla bych Vás poprosit o vyplnění tohoto krátkého dotazníku, který je anonymní a je zhotoven pouze pro studijní účely, v rámci průzkumu o trávení volného času dospívající mládeže. Odpovědi, které si vyberete, zakroužkujte. Kde bude potřeba, doplňte. Prosím o upřímné odpovědi. Za spolupráci předem moc děkuji. ☺

1. **Jsem:** Dívka Chlapec
2. **Je mi:** _____ let
3. **Bydlím:** Na vesnici Ve městě
4. **Doma bydlím s:** (zatrhni pouze jednu odpověď)
 - a) Rodiči
 - b) Jen s mámou
 - c) S mámou a sourozenci (1 nebo více)
 - d) Jen s tátou
 - e) S tátou a sourozenci (1 nebo více)
 - f) S někým jiným – uveď s kým _____
5. **Co nejraději děláš ve svém volném čase?** (můžeš označit více možností)
 - a) Sportuji
→ Pokud sportuješ, uveď, o jaký sport jde: _____
 - b) Trávím čas s kamarády
 - c) Sleduji televizi
 - d) Hraji hry na počítači
 - e) Sociální sítě, internet
 - f) Čtu si
 - g) Učím

h) Chodím do kroužku (ZUŠ, sport, kroužek ve škole, apod.)

i) Jiné (dopiš jaké) _____

6. Raději navštěvuješ kroužky, které? (zatrhni pouze jednu odpověď)

a) Jsem si vybral/a sám/a.

b) Ti vybrali rodiče.

c) Mezi kroužky nedělám rozdíly.

7. Raději trávíš volný čas v zájmovém kroužku, než s rodinou? (Odpověz, pokud chodíš do zájmového kroužku, jestli ne, tuto otázku přeskoč. Zatrhni pouze jednu odpověď)

a) Ano

b) Ne

c) Nevím, nedokážu odpovědět.

8. Přeješ si navštěvovat nějaký kroužek, ale rodiče ti to nedovolí? (zatrhni pouze jednu odpověď)

a) Ano

b) Ne

c) Nevím

d) Pokud *Ano*, jaký? _____

9. S kým nejraději trávíš volný čas? (můžeš označit více možností)

a) Sám/Sama

b) S kamarádem/S kamarádkou

c) S partou kamarádů

d) S rodiči

e) Se sourozenci

f) S rodiči a sourozenci

g) S prarodiči

h) S někým jiným, uveď s kým: _____

10. Jak často trávíš volný čas s rodiči? (zatrhni pouze jednu odpověď)

- a) Každý den
- b) Několikrát za týden
- c) Několikrát za měsíc
- d) Málokdy nikdy

11. Jsou rodiče pracovní nebo jinak vytíženi, že na tebe nemají dostatek času, myslím tím dobu mimo vyučování? Ano Ne

12. Řídí ti rodiče tvůj volný čas strávený s kamarády, zábavou, myslím tím, pokud musíš mít hotové nejprve povinnosti (domácí, školní), a potom je teprve čas na zábavu, kamarády? Ano Ne

13. Pokud s rodiči trávíš svůj volný čas, jakými aktivitami? (můžeš napsat více možností)

14. Jak tráví volný čas tvoji rodiče? (můžeš napsat více možností)

- a) Jsou na PC
- b) Sledují TV
- c) Odpočívají
- d) Navštěvují známé
- e) Chodí do kina, divadla
- f) Pracují na zahradě, kolem domu, nebo uklízí
- g) Navštěvují hospody, restaurace
- h) Nemají volný čas, pracují

Moc Ti děkuji za vyplnění dotazníku a přeji ti mnoho úspěchů ... ☺

Příloha 2 Žádosti o povolení průzkumného šetření v ZŠ Ruda nad Moravou a v ZŠ Dr. E. Beneše v Šumperku

Andrea Kogejová
Studentka CMTF univerzity ÚP Olomouc
Na Vyhlídce 316
789 63 Ruda nad Moravou

ZŠ Ruda nad Moravou
Sportovní 300
789 63 Ruda nad Moravou

Žádost o povolení průzkumného šetření v ZŠ Ruda nad Moravou.

Vážený pane řediteli,

obracím se na Vás s žádostí o povolení průzkumného šetření v rámci své bakalářské práce. Šetření bude probíhat formou dotazníků u jednotlivých žáků 9. tříd a je zaměřené na trávení volného času. Dotazníky budou anonymní.

Za kladné vyřízení předem děkuji.

S pozdravem

Andrea Kogejová

Souhlasím s provedeným šetřením.

Základní škola Ruda nad Moravou,
okres Šumperk
Sportovní 300, Ruda nad Moravou, 789 63
IČ 00852015 tel: 583 236 330

Andrea Kogejová
Studentka CMTF univerzity ÚP Olomouc
Na Vyhliďce 316
789 63 Ruda nad Moravou

ZŠ Šumperk, Dr. E. Beneše 1
787 01 Šumperk

Žádost o povolení průzkumného šetření na ZŠ Dr. E. Beneše 1,

Obracím se na Vás s žádostí o povolení průzkumného šetření v rámci své bakalářské práce. Šetření bude probíhat formou dotazníků u jednotlivých žáků 9. Tříd a je zaměřené na trávení volného času. Dotazníky budou anonymní.

Za kladné vyřízení předem děkuji.

S pozdravem

Andrea Kogejová

Souhlasím s provedeným šetřením.

Základní škola Šumperk
Dr. E. Beneše 1
787 01 Šumperk
IČO: 00652295 tel.: 583 213 011